

ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS

www.angp-hb.co.za

info@angp.co.za

NGA MANGO NA WANE

Nga buka lo'oo gila tala'aea girilai mai 'i France na farisi 1732. La Rev. J.R. Gschwend ne'e giri la'ula'u ai fana ta'a na ni fanua fooru na gila bi'i daria alafa 'i Africa na 1929. 'E riufia rua tangale'e alafunga ma nima akwale'e (250) alafuunga kwaitatari na gila lamadu'aa girigiringa lo'oo fai 'e sui no'o. Ta'a na gila fa'alataga 'ania All Nations Gospel Publishers na gila kwatea fana tangalau ma rua akwale'e (127) fanua kwaitatari fofona fanua lo'oo 'i wado. Ta'a na alafuunga kwaitatari ma ni siosi kwaitatari na gila talaiga suria alafuunga na buka lo'oo, ma gila ka daria nga 'inato'onga kwalaimori na fatalana God fana wane na prophet Ezekiel 'e alafuu mai suria nima tangale'e farrisi ma kwaru akwala ma ono (586) farisi na'ona futanga ala Kraes. "Nau taku kwatea mangoe 'ola fooru famu ma funi'oonga fooru famu... Sui mai 'o to'o lau fana ta'a agu mai nau taku 'ilaka'u God amu!" Ezekiel 36:26-28.

COPYRIGHT

ISBN 978 - 1 - 920322 - 83 - 0

E-MAIL: info@angp.co.za

ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS

P.O. Box 2191, PRETORIA, 0001, R.S.A.

(A Gospel Literature Mission financed by donations)

(Reg. No. 1961/001798/08)

NGA MANATALANA WANE

NGA 'IFI ABU NA GOD 'AMOE MA 'IFI NI TAUNGA'INGA
NA SAETANA

(1 John 3:4-10)

Alata 'i'o idumia buka lo'oo, to'o manadaia 'ilakau nga ilanunu na 'i'o su'asuria 'ani agasi'o ai 'i talamu. Tafe'ua gwa'io nga wane 'i gulai buri, 'amoe ma wane na 'i'o su'a no'o ala Kraes, 'amoe ma wane na 'i'o 'ame tagoto'o na God 'amoe ma wane 'i'o orifa'aburi na manatalamu, 'i'o to'o agasi'o 'i talamu 'ilaka'u na God 'e agasi'o. "Wane su'asuria 'ani aga gulaima na abulongaa na wane, tafe'ua mai nau ku aga na manatalana wane." (1 Sam. 16:7). God 'e agasu'a le'a mola adauru.

Saetana na mama'a na afirina kotonga. Ngaia na wane ba'ita na logologo'angaa ma ngaia la'u mola na god na fanua lo'oo 'i wado na ngaia 'e 'ilaka'u nga enselo na lalanga ne'e talaia wane ma noni fana agelana 'ola 'ame le'a. Na asuaa tala'ina lo'oo, 'ilaka'u mai na'o, ni profet auaula na kotonga gila bulota'i 'ilaka'u ta'a ni kwairiinga ala Kreas. Ngai lo'oo 'e fate'enia na Saetana ngaia enselo na lalanga (2 Cor. 11:13,14). Saetana, nga god na fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e gemasia ta'a 'ubulana logologo'angaa fa'asia gila ta agasia God ne'e kwaimange'eniga 'amoe ma la Jisas ne'e mae fana 'ani fa'amooriga (2 Cor. 4:4). Ta'a te'ete'efou na gila ria ma gila 'ame tagoto'o na God, maaga 'e logo ma gila ka mae no'o 'ania mangonga na gula na God. Nga adalo na fanua lo'oo 'i wado na gila ba'ita fafia mangoga (Eph. 2:1,2). Lautu gila 'ame 'ulasia maaga fana 'agila agasu'a na lefu fai na gila ngai ai na manatalaga, gila na'ofia no'o kwa'ikwa'inga ba'iba'ita. Wane na ngaia 'e iiria ngaia 'ame agea te'efuta rianga, ngaia 'e kotofia no'o 'i talana. "Nga wela na God 'e leka mai fana 'ani tagale'enia taunga'inga na adalo 'e agea (1 John 3:8). Ngai no'ona, Alami'o fana God. Belote'enia adalo ma ngaia te'e 'akwa fa'asi'o. Rua galangia God, ma God te'e rua galangi'o (James 4:7,8).

Alata 'i'o iidumia buka lo'oo, moko manata le'ale'a suria ni nuui'ola lo'oo, 'i'o to'o agasu'a na mananatalamu 'i talamu. Alamia God 'ani kwailofia manatalamu maka fate'enia lefu 'i fai na manatalamu ngai ai. Agasu'a na rianga amu ma 'i'o sia gwalaa mola na ngai 'ubulana manatalamu, suria fatalana God 'e iiria, "Lauta goru iiria rianga 'amoe adauru, dauru goru kotofia dauru taladauru, ma to'onga 'e 'amoe adauru. Tafe'ua ma lauta goru foule'enia rianga adauru te'ana God, Ngaia te'e fa'ato'oa fata arunga'inga ana ma te'e agea 'ola ne'e oodo: Ngaia te'e 'olafanataa na ringa adauru maka fa' akwari'a dauru fa'asia ta'ita'ina 'ola ne'e ria goru agea." (1 John 1:1-10). Abuna wela ana, la Jisas 'e fa'akwari'a dauru fa'asia ta'ita'ina rianga.

Bala Saetana ta'ua 'amoe ma God ne'e ba'ita fafia mangomu; 'ino'ona ma 'i'o bala wane ni taunga'inga tago fana rianga 'amoe ma wane ni taunga'inga na God. Lauta rianga ne'e gema fafia mangomu, 'i'o sia tofea mola, tafe'ua aani te'ana God. Ngaia su'asuria 'ani rube'o fana 'ano arube 'ania latana la Jisas na ngaia 'e leka mai fofona fanua lo'oo 'i wado fana fa'amoorilana ta'a gila ria, fana 'ani mousia tegelangaa na Saetana ma rianga na ngai fafia dauru. Ngaia na wane ni kwailaunga adauru. 'I'o ngai no'o 'ubulana furi'i nana'inga 'e abu na God ne'e su'a le'a na funi'oonga ne'e nagwa ma age'olanga 'ubulana manatalamu. Ngaia 'e 'ato fana 'i'o 'ani na'agoni'o ma falafala amu fa'asia God, "Tofuna God ne'e launge'enia aaringa dauru- 'ino'ona ma ngaia 'e 'ato fana 'ani longoa? Ngaia ne'e launge'enia maa dauru- 'ino'ona ma ngaia 'esia agasia mola?" (Ps. 94:9).

"Nga Alafa 'e aga suria fanua lo'oo 'i wado furifuri fana 'ani kwatea tegelangaa fana ta'a na gila 'inato'o fana." (2 Chron. 16:9).

"Ngaia 'e aga suria ta'a gani mai gani. Te'efuta logologo'angaa 'ame to'omia 'ani na'agonia rianga fa'asia God." (Job 32:21,22).

Tafe'ua ani ino'ona, la Jisas ngaia 'ame faate'eni mousia ni

'ola te'efou 'ubulana manatalana, tofunu ngaia 'e su'a mola na manatalana ta'a te'efou. (John 2:24).

Aile'anga fana wane na rianga aana gila 'e olafanata ai, ma kuta'olanga ana gila mabolosia. Aile'anga fana wane na Alafa 'amee fatamaana du'ana ni 'ola 'e ria ne'e agea ma ngaia 'e arube no'o fa'asia ni rianga auaula." (Ps. 32:1-2).

NGA FA'AWATAGALANA NI NUNUI'OLA LO'OO NUNUI'OLA ETEETA

Nga nunui'ola lo'oo 'e fate'enia manatana wane ma noni na fanua lo'oo 'i wado ne'e ria na Buka abu 'e iiria wane 'e ria. Nga wane lo'oo ngaia 'e kote no'o suria fanua lo'oo 'i wado maka bulota'i no'o suria kwaisiriingaa na wane na fanua lo'oo 'i wado. Nga nunui'ola lo'oo ngaia nunui'ola kwalaimori suria mangona wane 'ilaka'u God 'e agasia. Nga maa'e 'ola lo'oo 'e meku maka lafo no'o 'e alafuu suria logologo'angaa gila giri suria na buka na Proverbs 23:29-33: "Faatenia madi wane ne'e go'u ba'ita na bia, ma ngaia 'e siria 'ani iirito'ona la'u tani go'unga ngaa'i, mai nau taku fate'enia famu nga wane na ngaia 'e kwaimanadai ba'ita fana 'i talana na ngaia 'e siria 'ani agea ni 'ola ngaa'i 'ame le'a fana 'i talana. Nga maana 'e lakwai'abula no'o furifuri ma ngaia su'asuria 'ani 'akwasia mola. 'I'osia alamia mola waeni 'ani kotea manatalamu, tafe'ua gwa ngaia 'ani mekumeku'a no'o, 'amoe gwa ngaia 'ani ke ogugu ngingisu no'o 'ubulana tete'u no'ona, sui maka aloalo la'u mola 'i buri. Na ruana gani 'i'o to'o 'ilaka'u mola nga wane laka'u nga waa 'e ke'ea. Nga maamu te'e arifo'i, ma 'i'o sia manata le'a mola, ma 'osia alafuu wataga la'u."

Olofana gouna, na nunui'ola lo'oo, nga manatalana wane 'e fongu no'o na ta'ita'ina 'ola kwaitatari na gila fa'aladama rianga kwaitatari na ngai 'ubulana manatalana, tofunu nga manatalana wane na lefu fana gonite'enilana rianga. God 'e iiria fadauru te'ala profet Jeremaea 'ilo'oo, te'efuta wane 'esia

1. MONGO'E WANE NE'E RIA

sua mola na manatalana wane. Te'efuta 'ola 'ame ria 'ilaka'u no'o nga manatalana wane na ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga wane 'e fii ne'e "ato no'o fana gula lana. (Jeremiah 17:9).

Te'e la Jisas no'o 'i tala'ana ne'e fa'ato'oa no'o, 'ilaka'u ngaia 'e iiria 'ilo'oo, "Nga rianga ne'e ru'u mai fa'asia 'ubulana manatalana wane, ngaia 'e agea 'ola 'e ria, ngaia 'e beri, ma ngaia ka kwa'ia wane, ma ngaia ka agemani kwaifafi, ma ngaia ka 'etela, ma ngaia ka agea 'ola 'e ria 'e aula, ma ka kotofia ta'a, ma ka abulo mala nga ku'ito, ma ka kwaisirii fana 'ola na wane ngaa'i, ma ka alasifo suria nga ta'a, ma ngaia ka lafua 'i talana 'i langi, ma ngaia ka kakakula. Ma tofuna ni 'ola 'e 'aula 'e ria lo'oori ne'e ru'u mai fa'asia nga manatalana, ngaia ne'e fa'agenia no'o 'i na'ona God. (Mk. 7:21-23).

1. PEACOCK. – Ta'a auaula gila laenia kwanga'anga na langasi lo'oo peacock. 'Ubulana nunui'ola lo'oo, ngaia 'e alafuu suria rianga na Naunaunga. Na alata mai na'o, la Lusifa nga enselo na lalanga ala God, tafe'ua ma gila to'osia mai wado tofuna nanaunga. Tala'ina lo'oo ngaia na adalo ma ngaia 'e maarimae no'o na God. (Isaiah 14:9-17; Ezekiel 28:12-17).

Naunaunga 'e 'ita mai fa'asia dodou'ana eele, ma ngaia ka fate'enia no'o nani mae'ola kwaitatari. Tani ta'a ngaa'i gila naunau tofuna gila dari'ola, ma gila su'a 'ola; Ta'a ngaa'i gila naunau tofuna gila 'afesia ni kaleko ne'e aga 'e kwanga'a maka fate'enia no'o nga labega 'i gulai maa ma gila ka 'ame noniria no'o fe'enia; ni 'ola 'e kwanga'a na gila fa'akwasingaa 'ania labega mai ni 'ola na gila ka arua 'i nimaga, ma 'i onomaga, ma'i aringaga, na ngaia fate'enia 'olataa gila iiria na buka na Isaiah 3:16-24. Tani ta'a ngaa'i gila naunau tofuna ta'a ni wawarifuga, fanua aga, falafala aga, ma tani masanga na gila agea ma gila ka talariu ai ma tani 'ola ngaa'i la'u, sui ma gila ka mabolosia no'o na "God 'e ma'asinite'enia naunaunga tafe'ua ma ngaia 'e laenia mola lauwadonga." (1 Pita 5:5). God 'e marimae na naunaunga ma manata ba'itanga ada 'i talada (Proverbs 8:13). "Naunaunga 'e talaia

ta'a fana kwa'ikwa'inga, ma kakaulangaa te'e feea ta'a fana 'esilaga 'i wado." (Proverbs 16:18).

2. NGA KU'ITO – Ku'ito 'e fa'aladamia kwaisiriinga na noni'i wane, agemaninga ma fuageni kwaifafingaa. Nga rianga lo'oo ngaia 'e tata'e na asua tala'ina lo'oo, tafe'ua ma ngaia te'e 'idu la'u mola 'i langi na gani 'i'isi, fana ngaia 'ani fa'ato'oa 'olataa la Jisas 'e alafuu mai suria 2000 farisi 'e sui no'o kau, laka'u ngaia 'e iiria te'e 'ilaka'u alata na fanua 'i Sodom ma 'i Gomora. Nga falafala na rianga lo'oo, ngaia 'e malangadaa no'o wane ma noni maka ru'ufia no'o 'ubulana 'ifi na ta'a gila tagoto'o na God ma lefu na ta'a gila oguogu ai ma 'ifi na ta'a nanau gila nana'i ai, tafe'ua ma falafala na rianga ma noniringa lo'oo ngaia 'e ru'u no'o 'ubulana manatalana wane nani 'ola oriorimatari, 'ilaka'u lefu fana agasilana nunui'ola ai, ma agasilai ma iidumilai na buka ma tani 'ola ngaa'i la'u na God 'e fa'alataa na rianga na alata lo'oo. Mola'e ta'a (1,000,000) nanau tala'ina lo'oo, alata gila agasia nunui'ola ma gila iidumia buka suria falafala ne'e 'ame le'a, gila daria gila to'o na 'ato'atolangaa, ma noniranga. Agemaninga ma agelana 'ola na gila 'ame le'a ngaia 'e agea ta'a nanau fana 'agila lamo'ala. Nga lefu ni wa'enga la'u mola na lefu fana agemaninga ma ni falafala ne'e 'ame le'a 'ani tala'ae ai furifuri. Ni wane na gila lamo'ala fana odonga na God 'ilaka'u la Josef (Gen. 39) ma tani wane ngaa'i la'u gila 'ame nanaua no'o falafala aga 'ilaka'u 'ola fana aganga suria. Ngaia na gwa'a ta'a na gila gulai buri, na furifuri gila kwa'i maesia ta'a gila agemani fana 'agila mae, ma ta'a na alata lo'oo gila 'ame nanaua no'o falafala aga. Tafe'ua ma ngaia 'e to'omia 'agoru lo'o no'o suria, tofuna ngaia te'e ula 'usia dauru na gani na kwai'efasingaa. God 'e ruia, dauru goru sia masa mola fe'enia agemaninga tafe'ua ma tagoru rua fa'asia. "Te'efuta rianga ngaa'i na wane 'e aga ngaia 'ame malangadaa mola labena. Tafe'ua te'e rianga na agemaninga ngaia 'e malangadaa no'o labena 'i talana. 'Ino'ona mai 'o 'ame su'a mola ai, nga labemu ngaia nga furi'i nana'inga na Aoe 'ola Abu, na God 'e kwatea famu ma ngaia ne'e nana'i amu. 'I'o 'ame nana'i famu 'italamu, tafe'ua mai 'o nana'i fana God." (1 Cor. 6:18,19). "Ngaia na lauta te'efuta

wane 'e malangadaa furi'i nana'inga na God, ma God te'e malangadaa la'u mola. Tofuna Furi'i nana'inga na God ngaia 'e abu, mai'o na furi'i nana'inga no'ona." (1 Cor. 3:17).

3. NGA BOO. Nunui'ola na boo 'e alafuu suria rianga na logologo'angaa ma fangalakanga. Boo ngaia 'e biribiri'a ma ngaia 'e siria 'ani ania mola te'efuta 'ola na ngaia 'e to'odaria, tafe'ua ngaia 'e kwari 'amoe ma ngaia 'e biribiri'a. Ngaia manatalana wane ne'e ria ngaia 'e kwaialami mola fana tefuta funi'oonga na ngaia 'e ria, 'ilaka'u doonga, agasilana nunui'ola 'ame le'a, ma iidumilana girigiringa 'ame le'a ma ta'ita'ina 'ola ngaa'i la'u. Nga labe 'ola na God 'e lalea fana furi'i nana'inga ana, dauru goru fa'abiri'aa 'ania fangalaa 'ame le'a maka 'ame kwari ma falafala 'ame le'a ne'e 'ilaka'u nga iibanga ma bailasinga, go'ufilana bia ma matani melesini ngaa'i ne'e tegela'a. Nga falafala lo'oo fana bailasinga 'e gaua no'o toto'oni noni ma wane maka talariufia no'o mai na'o. Te'e tegelangaa na God no'o ne'e to'omia 'ani rubea no'o ta'a na gila nana'i 'ubulana falafala 'ilo'oo. Ni ta'a auaula gila ma'unge'enia iibanga 'ubulana 'ifi ni fo'anga tofuna gila madafia 'ngaia lefu 'e abu, tafe'ua ma gila 'ame madafia mola gila fa'abiri'a mola nga labega lo'oo, nga 'ifi abu na God. La Pol 'e iiria, "Mooru moru su'a no'o ai moru nga 'ifi abu na God, ma Ano abu na God 'e nana'i 'ubulana manatalamu ! Ngai no'ona lauta te'efuta wane 'e malangadaa 'ifi abu na God, God te'e malangadaa la'u mola." (1 Cor. 3:16,17; 6:18,19).

Nga wane ne'e 'etela ngaia nga 'ola 'uri'uri no'o 'i maana God, ma God ka ma'asinite'enia no'o. Dauru goru 'ania fangalaa fana 'agoru momori; tafe'ua mai dauru goru 'ame nana'i mola fana te'e fangalaa. Wane gwa'a ngaia 'ani molo'u, tafe'ua ma alata ngaia 'e 'ania fangalaa nga manatalana te'e baotori mola, tafe'ua ma wane ne'e 'etela, ngaia 'e kwaisoe furifuri mola.

E 'ato'ato no'o ma wane ne'e 'detela manatalana ka baotori. 'Ubulana tagi na Testamen Biri, ta'a na gila fangalaka ma gila go'ungenge'a na bia tagila 'uiga 'agila mae (Deut. 21:18-

21). “Lauta wane ‘e go’u maka fangalaka furifuri, ma ngaia te’e galafa funua no’o. Lauta ‘i’o nana’i no’o fana te’e fanganga ma eenonga, ma ngaia ‘ame gole mai ngaia te’e ‘afesia no’o momo’i kaleko.” (Prov. 23:21). Le’a fana ‘i’o ‘ani madafia wane ‘e dari’ola maka fangalaka na ngaia ‘e kweo tago mola fana kwaisiiringa ana, alata ngaia ‘e mae, ngaia ‘e daria no’o nonifiinga ba’ita ‘ubulana eele. Nga falafala ‘e ria lo’oo na go’unga to’omia ‘agolo fata tegela suria. Ngaia ‘e wawada’u mola fana ngarilai gwagwari’aq. God ‘e kwairii wataga no’o te’a dauru, te’efuta wane ne’e go’u ba’ita na bia furifuri, ngaia ‘esia talafua mola Foufounga na God. Bia ‘ola fangalaa ‘amoe, ngaia nga ‘ola na wane, alata ‘e go’ufia maka malangadaa mola funi’oonga ana. Alata gila go’ufia, gila fate’enia falafala’ame le’a. Gila ‘agemani ma gila ka kwa’ia wane ngaa’i. Go’unga ba’ita ‘e agea wane ‘e kuta ‘e ba’ita ma ka kakakula. “Ngaia ‘ame le’a fana go’unga ba’ita na bia.” (Prov. 20:1). Ta’a nagila launge’enia ma gila ka fa’afori ‘ania bia gila agea mola ‘ola ame le’a ‘i maana God, suria God ‘e iiria, “Kwa’ikwa’inga famu wane no’o ba’ita na bia! Wane manatalana ‘e tegela ma ka ‘ame ma’uma’u alata ngaia ‘e lalea bia lo’oo.” (Isaiah 5:22). “Kwa’ikwa’inga te’e lau famu lauta ‘i’o kwatea bia fana wane molo kwaikwaimaa leleka ma lasina ka kuta.” (Hab. 2:15). Mooru moru su’aai, nga ta’a na abulongaa aga ‘e ria, ‘e ‘ato ‘agila nana’i na fanua ‘i langi, nga lefu na God ‘e ba’ita fafia. Moru sia alamia mola ta’a ‘agila kotofia mooru. Nga ta’a na gila nana’i na agemaninga, ma ta’a na gila fo’asia nga nunui’ola, ma ta’a na gila agemani kwaifafi, ma ta’a wane na gila agemani fe’enia ta’a wane ngaa’i, ma nga fu’igeni na gila agemani la’u mola fe’enia fu’igeni ngaa’i, ma ta’a beriberi, ma nga ta’a na gila kwaibabasi, ma nga ta’a na gila go’u ba’ita na waen, ma ta’a na gila fata ngadaa ta’a ngaa’i, ma nga ta’a na gila kotofia ta’a ngaa’i fana ‘agila ngaria ‘ola fasiga, te’efuta wane aaga ‘esia ru’u mola ‘ubulana fanua ‘i langi, nga lefu na God ‘e ba’ita fafia.

Goru su’aai nga ‘ola ‘e ria ‘ilo’oo ne’e ‘ita mai fa’asia nga kwaisiriinga ne’e ria na labe’e wane: agemaninga, ma manata biribiri’angaa, ma abulongaa ne’e to’omia ta’a ‘agila

maila tofunā, ma fo'asilana nunu'i 'ola, ma taunga'inga 'ania gelenga, ma agaminga, ma funurilana ta'a ngaa'i, ma kwaifii'ingaa, ma ogarianga, ma madafilaga mola 'i talaga, ma to'orunga fana orisu'usu'unga, ma kwaitataringa kwairiu, ma 'uganga, ma go'unga ba'ita, ma launge'enilana fafangalaa fana agelana agemanninga, ma agelana ni 'ola 'e kuta 'ilo'oo. Nau ku fa'abasua mooru 'ilaka'u 'inau ku iiria 'i na'o, ni dai nagila agea ni 'ola 'ilo'oo, gila sia ru'u mola 'ubulana fofounga na God 'e ba'ita fafia. (Gal. 5:19-21). Lo'oo, moru to'oru fa'asia go'u ba'itangaa fana lasi mooru 'ani kuta, tofunā ni 'ola lo'oori tee ngada 'amooru. Tafe'ua, moru alamia Anoe 'ola Abu 'ani fa'afongua manatala mooru fana ngaia 'ani talai 'amooru. (Eph. 5:18).

Jisas 'e kwatea kwaikwaloinga lo'oo fana ta'a na gila maarigo'u fana le'anga na Ano'ola Abu. "Ni dai na ngaia 'e maarigo'u, ngaia 'ani leka mai te'agu maka go'u." (John 7:37-38). Dai na moru marigo'u, leka mai ma moru ka go'u – ka'o talo'oo! Dai na 'i'o 'ame to'o na bata – foria ketonga fana 'amoru fanga! Leka mai! Foria waeni ma meleki na Ano 'ola Abu. 'I'o sia foria mola na te'efuta bata. (Isaiah 55:1). "Tafe'ua ma ni dai ne'e go'ufia nga ka'o lo'oo, ngaia 'e sia maaarigo'u la'u. Ma nga ka'o lo'oo nau taku kwatea fana te'e 'ilaka'u nga me'e ufu moori ne'e kwatea nga mooringa firi fana." (John 4:14).

4. NGA FONU 'e alafuu suria lalakwangaa ma malafa'aekwangaa ma gegelema. Fataburinga 'e 'laka'u la'u mola gegelema (1 Sam. 15:23). Nga wane ne'e lalakwa ma ka ma'asite'enia taunga'inga 'e kwa'ia mola 'i talana, te'e 'ola na ngaia 'e agea na ngaia 'e manata mola suria olataa ne'e siria fana 'ani to'o ai. (Prov. 21:25-26). Joshua 'e iiria na ta'a 'i Israel, Moru sia nana'i tago mola; 'Aferu ma moru ka leka 'amoru ngaria nga wado laka'u God 'e kwatea famooru (Judges 18:9). Falafala na wane 'e lalakwa'a 'e iiki ma ka gole fana ngarilana 'ola fa'asia God. Jisas 'e fata 'ilo'oo, "Su'usu'u tegela fana 'i'o 'ani ru'u na sinamaa ne'e sisika." (Luke 13:24). "Ta'a te'efou na gila kwailo'ofia 'ola gila bo'obo'o fai na God, tagila daria." (Matt. 7:8). "Eta mai

na alata la Jon 'e tala'ae fana kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo leleka maka nigi tala'ina, ta'a 'e ria gila funuria Foufounga na God, ma gila 'ame siria God 'ani ba'ita fafaga." (Matt. 11:12).

Malangadalana kwaifa'amooriinga lo'oo ma le'anga na Ano 'ola Abu ngaia 'e talaia dauru no'o fana maengafiri. Ngaia 'e to'ofonosia dauru no'o fa'asia fo'anga ma kwailofilana ni 'ola 'inato'o na God, ma fa'asia kwaialamingaa fana fataarunga'inga ana. Ngaia 'e kwaitalai no'o fana kwa'ikwa'inga. Alata God 'e falatete'o ma ka soe'o fana 'i'o 'ani kwatea manatalamu fana tala'ina, adalo'e iiria la'u mola, to'o agea no'o 'i gani, 'amoe ma te'efuta alata ngaa'i. 'Ola lo'oo ngaia 'esia lau mola, ma leleka ma 'i'o sia to'o la'u na kwailaunga lo'oo na Alafa, ma 'i'o to'o mae mola. "Tala'ina, lauta moru longoa no'o fatalana God, moru sia fa'angasia mola manata lamooru 'ilaka'u wawarifu mooru na alata gila ma'asini te'enia God 'ubulana gule'e lefu langalanga." (Heb. 3:7,8). 'Ino'ona ma fita ta'a na gila 'ame to'o na Ano 'ola Abu na gila mae ma mangoga ka funu, tofuna gila gulete'enia kwailaunga na God fana manatalaga magila ka iiria fana gani ngaa'i? 'I gani 'amoe ma 'i fule'e ngaia gani amu 'amoe.

Ta'a na gila gegelema, gila ngaria susungana fonu fana gelemilana ta'a ngaa'i. 'Ola lo'oo 'e kwalange'enia manatangaa fana tagoto'onga na ta'a na gila gulaa ta'a ngaa'i na adalo ma rufuniwai, ma gila ka 'ame tagoto'o no'o na God ne'e momoori firi. Na alata na iirito'onga ma fiifiinga ma nonifiinga ma kwaimanadainga, ngaia le'a fana 'agoru aga ma goru ka kwaisoe te'ana God. Tofuna ngaia 'e sassari mola fana kwaiboongiingaa dauru fa'asia tagotonga na 'ola 'ame to'o. Alafa ngaia 'e 'abelo 'ania wane na lefu 'i fai na ngaia te'e leka aai." (Psalm 37:23). "Ma lauta te'efuta wane amooru 'e fii, ngaia te'e soea ni wane ni kwaitalainga na siosi fana 'agila fo'a fana, ma gila ka arua waiwai fofona 'ania latana Alafa. Wane na'ona'o na siosi tagila fo'a fana wane 'e fii. Lautu gila fito'o alata gila fo'a, ma Alafa te'e gulaa nga wane 'e fii lo'oori, ma nga rianga aana, Alafa te'e 'olafanataa la'u mola ai. Ngaia lo'oo, tamoru foulange'enia nga rianga amooru

famooru kwairiu, ma moru fo'a famooru kwairiu fana 'amooru gwari'a." (James 5:14-16). God 'e fata tegela 'ilo'oo fana ta'a 'i Israel, "Moru sia tabo mola 'ania ru'uru'ua amooru 'ubulana eele, 'amoe ma fofona uumu, ma morusia alamia mola ta'a amooru fana agelana rufini wai. Ma morusia alamiga mola fana fo'asilana nunui'ola 'e mae. God 'e ma'asinite'enia ta'a na gila agea ni 'ola oriorimatari 'ilo'oo." (Deut. 18:10-12). Nga ta'a na gila agea 'ola ni mailangaa lo'oo, ma ta'a na gila gegelema, ma ta'a na gila agemani'a, ma ta'a na gila kwa'ia ta'a, ma ta'a na gila fo'asia nga god 'ame to'o, ma ta'a na gila koto, tagila nana'i 'i maa fa'asia 'ubulana nga fanua ba'ita no'ona." (Rev. 22:15).

"Morusia leka mola te'ana ta'a na gila fo'asia adalo fana falatetenga. Lauta moru agea 'ola lo' oori ma tamoru biribiri'a. Nau na Alafa ma God amu." (Lev. 19:31). "Ta'a tagila iiria amu fana 'i'o 'ani kwaiorisi fana alafuunga fa'asia ta'a na gila su'a na rufiniwai. Tagila fata 'ilo'oo, Burina ta'ina 'ola, le'a fana 'agila kwaisoe fana alafuunga fa'asia anoe 'ola ma gila ka kwaiosoe te'ana ta'a na gila mae. Ngaia 'e le'a fana 'i'o 'ani lamadu'aga 'ilo'oo, "Gwalongo fana 'olataa na Alafa 'e fa'ananau'o suria. 'I'o sia gwalongo mola fana ta'a na gila iiria 'ola 'ame to'o. 'Olataa gila iiria 'esia agea mola te'efuta 'ola lea famu." (Isa. 8:18-20).

Alata 'i'o idumia 'ua buka sisita lo'oo, God 'e alafuu no'o famu maka soe'o no'o fana 'i'o 'ani bulota'i fa'asia rianga amu moko kwatea manatalamu no'o fana. Tafe'ua ma tofuna falafala lo'oo na fonu na ngai 'ubulana manatalamu, ngaia 'e launge'enia to'oto'oni manate'e 'ola kwaitatari famu maka fa'afonua mola manatalamu 'ania ma'unga. Lauta 'aku lamadu'a makua bulota'i fana lekanga suria la Kraes, 'olataa na ni wane ni kwaimaanga agu ma ta'a gila futa fe'eni nau ma ta'a ngaa'i tagila iiria agu? 'Olataa te'e lau agu lauta naku 'ame lado no'o na wa'enga ma uniuninga na fanua lo'oo 'i wado? Alata 'i'o agasia 'ola'anga ala Jisas Kraes, nga aloalonga lo'oo ana ma aile'anga ba'ita lo'oo ana na te'efuta alafuunga 'ame to'omia no'o agolo fa'atotome'enia 'ania, nga kwangakwanga'angaa lo'oo ana ma mooringa firi

lo'o 'e fonu no'o 'ania aile'anga te'e fate'enia ni 'ola na ngaia 'e ria ne'e to'omia fana 'i'o 'ani rugasia alata 'i'o alamia la Kraes 'ani ru'u mai 'ubulana manatalamu, tafe'ua ma ma'unge'enila wane ma maunge'enilana maenga 'e gemasi'o no'o fana adalo. Suria 'i dauru na ru'uru'ua no'ona, mai dauru na goru to'o na labe'e wane, la Jisas 'e ru'ufia la'u mola nga labe'ewane ma ka 'ilaka'u lau mola 'i dauru. Ngaia 'e agea 'ilo'oo, 'ania nga maenga aana, ngaia 'e tagele'enia no'o tagelangaa ala Saetana na ngaia 'e to'o na tegelangaa fana kwa'ilana ta'a. Ngai lo'oo la Jisasa 'e rubea no'o ta'a na la Saetana 'e ba'ita fafiga tofuna gila ma'unia maenga. (Heb. 2:14-15). Nga anoe 'ola lo'oo na abulo'onga 'e agea manatalamu 'e ngasi, ngai lo'oo manatalamu te'e ngasi 'ilaka'u la'u mola susungana fonu.

5. NGA LEOPARD. Nga Leopad, ngaia late'e 'ola momori'e kwasila ne ngeengee'a 'e iiki. Agamanninga ma ogarianga 'afe'aferu furifuri ngaia 'e ba'ita 'ubulana manatalana wane no'ona ngaia alata ngaa'i 'e talaia ta'a fana kwa'ilana wane ngaa'i. Gani ngaa'i 'i'o to'o irrito'ona fana 'ani daufafia ogarianga 'afe'aferu amu, tafe'ua ma ngaia te'e 'ato mola. Ngaia 'ola le'ale'a fana 'i'o 'ani fa'ato'oa na falafala 'e ria lo'oo ngai 'ubulana manatalamu, sui moko soea la Jisas 'ani rube'o fa'asia. " 'I'osia alamia mola ogarianga 'ani talariufi'o, ogarianga ngaia te'e talai'o mola fana rianga." (Psalm 37:8). "Ogarianga ngaia 'e ria maka ngada'o mola." (Prov. 27:4). "Daufafia ogarianga amu; Ngaia 'e aga 'e kwe'ekwe'ela'a fana 'i'o 'ani gonia ogarianga famu." (Eccl. 7:9). "Rugate'enia ogarianga fa'asi'o." (Col. 3:8).

To'oto'oni wane na gila kakakula gila go'u bia fana 'ani fa'ategelaa manatalaga fana agelana ni 'ola 'ame le'a ma du'alana 'ola wane ngaa'i 'a agea aga. "Tafe'ua ma ngaia 'e 'ilaka'u mola waeni na gila dodolaa mola 'ania 'ola ni maerilai na waa." (Deut. 32:33). 'Aidunga ngaia 'e masi'a le'a fana ta'a na manatalaga 'e ria, tafe'ua ma te'e God momola na ngaia te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'ita'ina 'ola 'ame le'a na wane 'e agea. Jisas 'e fata 'ilo'oo, "Kwaimaa fana ta'a te'efou 'ani 'ilaka'u 'i'oo kwaimaa famu 'i talamu" (Mk. 12:31)

“moko kwaimaa fana wane ne’e marimae amu.” (Matt. 5:44). God ‘e fata arunga’i na ngaia te’e ‘olafanataa na rianga na goru agea, lauta goru ‘olafanataa na wane ngaa’i fana ‘olataa na ngaia ‘e agea adauru. (Matt. 6:12). Nga anoe ‘ola na ngeengee’anga lo’oo, ngaia ‘ame le’a ma God ‘e ma’asinite’enia la’u mola. Nga kwaisiriinga ‘ame le’a lo’oo fana kwa’ilana wane ma fana agelana fununga ngai no’o ‘ubulana manatalana wane. Tofuna ni ‘ola lo’oo, dauru goru bo’obo’o fana aloalona ‘inato’o ‘ani lau fana manatala dauru fana agoru nana’i firi na aloalona.

6. NGA WAA. Waa ne’e kotofia ni Eve ‘ubulana langa’a ‘i Eden ma ladoladonga le’ale’a laka’u fe’enia God ka mou no’o. Saetana ‘e kwaifii’i ala Adam mani Eve, alata ngaia ‘e agasia gaa’a ‘ilaka’u gala ba’ita fafia fanua lo’oo ‘i wado ma gala lado le’a no’o fe’enia God tofuna ngaia ‘e madafia gala to’ofonosia lefu ni nana’inga ana. Tofuna ogarianga ana, ngaia ‘e fada fana malangadalana ladoladonga lo’oo. Tafe’ua ma alata ngaia ‘e agea fadafadanga laka’u ana, ngaia ‘e talariu no’o maka tagale’enia no’o nga ladoladonga le’a laka’u ala Adam mani Eve ma la God. Late’e falafala lo’oo fana kwaifii’inga na ngai ‘ubulana manatalana ta’a ngaa’i, alata gila agasia ta’a ngaa’i gila aile’a ma manatalaga ‘e baotori fafia ni ‘ola gila to’o ai, gila siria ‘agila tagale’enia la’u mola fa’asiga. Kwaifi’inga su’asuria ‘ani ngaria mai funi’oonga ‘ame le’a fana ‘ubulana manatalana wane fana tagale’enilana aile’anga na ta’a ngaa’i, maka talaia la’u mola fana kwa’ilana wane ngaa’i. ‘Ola lo’oo furifuri ngaia ‘e lau laloana ta’a na gila to’ogeni ma gila baiwane. “Wane ne’e fuageni, alata ngaia ‘e kwaifii’i, nga ogaringa ana ‘e ba’ita ‘e iiki ma te’efuta ‘ola ‘esia ofosia la’u manatalana.” (Prov. 6:34). Na bari na dari’olanga ma tani ‘ola ngaa’i la’u, kwaifii’inga ngaia ‘e kwatea nonifiinga ba’ita ma agamaninga na wane ngaa’i. Gwa’a ta’a na gila taunga’i fana God ma ta’a na gila fafata suria fatalana God ma ta’a na’ona’o na gila kwaitalai na ta’a na God ma gila ‘ame arube mola fa’asia kwaifii’inga alata wane ngaa’i ‘e agea ‘ola ma ka talariufiga. Tafe’ua ma gila to’omia ‘agila agaaga le’a ma gila ka fongu ‘ania kwaimaanga le’a lo’oo na God, laka’u ngaia ‘e kwatea fana

'ubulana manatala dauru 'ania Ano Abu ana (Rom. 5:5) lauta 'e 'amoe ma le'anga aga fana God ma taunga'inga na gila agea te'e ria mola tofuna kwaifii'inga.

7. NGA FULOKO. Nga falafala na fuloko 'e alafuu suria rianga na 'etelangaa ma kwaimaanga fana bata na ngaia aefungana rianga (1 Tim. 6:10). Na fanua ba'ita 'i Congo, ta'a gila agasia fuloko gila 'ania tagalo auaula leleka ma ogaga ka busu ma gila ka mae no'o. Wane ne'e 'etela 'e 'ato 'ani kwate'ana wane ngaa'i maka bonia no'o ta'a na gila galafa'a ma gila bo'obo'o. Furifuri gila siria ta'ita'ina 'ola mola faga 'i talaga tafe'u gwa'a ngaia 'e oodo 'amoe ma ngaia 'e kuta. Jisas 'e iiria no'o 'i talana 'ilo'oo, "Moru sia goniamola nga dari'olanga amooru fofona fanua lo'oo 'i wado, nga lefu nga rimerime ma nga fulanga te'e ngadaa, ma nga ta'a beriberi tagila beria lau mola. Moru goniamola nga dari'olanga amooru 'i Langi, lefu nga rimerime ma nga fulanga 'e sia ngadaa mola, ma nga ta'a beriberi gila sia beria mola. Tofuna alata nga dari'olanga 'amooru ngaia 'e nana'i 'i Langi, nga manata lamooru 'e fongu te'efou no'o fana ni 'ola 'i Langi. Ma alata nga dari'olanga 'amooru ngaia 'e nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado, nga manata lamooru 'e fongu te'efou no'o fana ni 'ola fofona nga fanua lo'oo 'i wado." (Matt. 6:19-21). La Achan ma ta'a futa fe'enia gila mae tofuna ngaia 'e kwaimange'enia silfa ma kaleko (Joshua 7). Judas Iskariat, te'e wane na fufu'iwane na ni wane efaa ala Jisas, ngaia 'e kwaimaange'enia bata maka fa'afori mola 'ania Alafa ana, buina ngaia 'e ri'o maka mae no'o. Nga bata ma gol lo'oo ngaia 'ame ria, tafe'ua ma kwaimaanga lo'oo fana bata na ngaia 'e nagwa 'ubulana manatalana wane.

To'oto'oni wane ma noni na ni lefu kwaitatari ma ta'a kwaitatari na gila malangadaa no'o manatalaga ma manatalana ta'a gila futa tofuna kwaisiriinga lo'oo fana talafulana 'ola'anga 'afe'aferu. Gila masa na daisi ma gila ka arunge'enia bata na alata na masanga kwaitatari, tofuna gila siria dari'olanga 'afe'aferu. Nga kwaisiriinga fana dari'olanga lo'oo su'asuria 'ani talaia wane fana beringa ma kwa'inga ma gwa'a wane me siria 'ani daua mola 'i talana. Kwaimange'enilana bata ma

'etelangaa 'e to'o la'u mola na tani 'ola ngaa'i la'u fe'enia, 'ilakau sirilana lata 'e ba'ita ma tegelangaa. Tegelangaa fana kwaitalanga fafia ta'a ngaa'i ma tegelangaa na 'ola'angaa fana agamanninga na ta'a gila galafa'a. Tegelangaa na ma'e lotu ne'e agea ta'a fana gila 'ame aga no'o fana God. Sui ma gila ka mala 'ino'oni na wela sika'u na ngaia 'e siria 'ani leka suria la Kraes tafe'ua ngaia na ma'e lotu na ngaia 'e nana'i ai. "Moru manata le'a, fa'asia moru ta to'o na mango 'e wane fana 'etelanga. Tofuna nga mooringa kwala'imori na wane ngaia 'e 'amoe na bata ma 'ola'angaa aana." (Luke 12:15). Te'e wane dari'ola ngaia 'e to'o na te'e me'e wado le'a ne'e kirua 'ola 'i 'ubulai, ma ka gonia ni 'ola le'a 'e aula ne'e kirua 'i 'ubulai. Ma ngaia 'e to'oru maka manata suria 'i ngaia talana ma ka 'ilo'oo, 'Olataa na'a 'aku agea la'u? Tofuna 'inau ku 'ame to'o no'o na ta lefu fana gonilana ni 'ola lo'oo agu. Nau taku osia nga babala lo'oo agu fana gonilana 'ola 'i 'ubulai, sui ma taku launge'enia la'u me'e babala fooru ne'e ba'ita. Ma 'inau taku bi'i gonia mai nga lodona 'ai lo'oo agu ma ni 'ola ngaa'i la'u. Sui ma 'inau taku bi'i fata 'ilo'oo fagu talagu, "Aile'anga ba'ita famu! 'I'oo to'o no'o na 'ola le'a 'e aula na'a 'i'oo siria suria nga farisi auaula. Nana'i moko mamalo no'o! Keto le'a mola, moko go'u le'a mola, moko agea mola ni 'ola fana mangomu 'ani aile'a fe'enia." Tafe'ua, ma God 'e fata 'ilo'oo fana, " 'I'oo wane 'i'oo kakakula! 'Ubulana fe'e logo tala'ina la'u mola 'i'oo to'o mae, ma sia su'a la'u ani dai na te'e to'o na ni 'ola lo'oo 'i'oo gonia famu 'i talamu." Ma la Jisas ka fa'asuia nga kwaifa'ananaunga lo'oo maka fata 'ilo'oo, "Ngaia te'e lau 'ilo'oo la'u mola fana nga ta'a na gila gonia 'ola te'efou faga 'i talaga." (Luke 12:16-21). "Lauta nga wane 'e to'o na 'ola te'efou 'ubulana moorilana, ma ka mae, ma ngaia te'e to'oru lalau fa'asia God, 'ola lo'oori sia agea mola ta le'anga fana." (Mark 8:36). "Ngai lo'oo nau ku kwairii te'amu, 'i'oo sia nonifii mola suria fangalaa fana 'ano 'ania fana 'ano momori, 'amoe ma kaleko fana 'afesilai fafia labemu... Tafe'ua ngaia le'a fana manata tegelanga suria Foufounga na God, ma ngaia te'e kwatea ni 'ola lo'oo te'efou famu... Tofuna alata nga 'ola'angaa 'amooru 'e nana'i 'i Langi, nga moori lamooru ngaia 'e rugata'i te'efou no'o fani Langi. Ma

alata nga 'ola'angaa 'amooru 'e nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado, nga moori lamooru te'e rugata'i te'efou no'o fana ni 'ola fofona nga fanua lo'oo 'i wado." (Luke 12:22-34).

8. SAETANA. Saetana nga mama'a na kotonga ma ta'a gila kotokoto. Ngaia na wane 'e ulaburi dauru fana rianga, ma ngaia na wane ba'ita fafia mangona wane. Jisas 'e fata 'ilo'oo, Mai mooru, nga mama' amooru na la Saetana. "Ngaia na'a, moru siria agelana 'ola ngaia 'e agea. La Saetana na'a wane fana kwa'ilana wane, tofuna ngaia 'e agea 'ua no'o mai. Ma ngaia ka ma'asini te'enia nga kwala'imoringa, tofuna ngaia 'ame to'o na ta 'ola ne'e kwala'imori. Alata ngaia 'e kotofia nga te'efuta wane, nga falafala aana lo'oo no'o, suria ngaia na wane fana kotonga, ma ngaia na mama'a na ta'a ni kotonga te'efou." (John 8:44). Te'e me'e kotonga sisita 'e ria 'ilaka'u la'u mola rianga ba'ita. Tani kotonga ngaa'i gila iiria ma ni ai ngaa'i gila giria, ma ni ai ngaa'i gila ka irife'enia. "Nga ta'a ni kotonga furifuri gila 'ilaka'u ta'a gila iiria 'ola 'e to'o tafe'ua ma ngaia 'amoe, tofuna gila kotokoto mola. God 'esia koto mola. Ma gwa'a ta'a na gila tagoto'o ana ma gila sia koto mola" (Titus 1:2). "Ma lauta goru iiria goru lado kwaimaani no'o fe'enia God, ma goru ka nana'i mola 'ua 'ubulana logologo'angaa, dauru goru koto 'ania 'ola goru iiria, ma falafala adauru 'ame leka no'o 'i suria to'onga." (1 John 1:6). "Ma ta'a na gila agea nga 'ola ni mailangaa lo'oo, ma nga ta'a na gila gegelema, ma nga ta'a na gila agemani'a, ma ta'a na gila kwa'ita ta'a, ma ta'a na gila fo'asia god 'ame to'o, ma ta'a na gila koto, tagila nana'i 'i maa fa'asia 'ubulana fanua ba'ita no'ona." (Rev. 22:15). "God 'e ma'asinite'enia wane ne'e kwaifoula'i na kotonga 'ubulana 'ifi ni kwai'efasinga." (Prov. 6:19).

9. NGA BURUBURU. Nga buruburu 'e fata suria funi'oonga na ngai 'ubulana mangona ta'a te'ete'efou. Ngaia 'e biribiri'a maka ria maka 'ilaka'u no'o nga 'ola 'e mae no'o tofuna ngaia 'e agea mola rianga furifuri. Maana'e boko maka ria no'o, maka 'ato no'o fana 'ani 'efasia no'o abulolana 'i talana. Late'e funi'oonga lo'oo, gani ngaa'i ngaia 'e aloalo mola, mani gani ngaa'i ngaia 'e agea la'u mola kotenga

laloana ta'a ngaa'i. Ni alata na ngaia 'e to'omia 'ani lau wado maka malofi'a ma ngaia 'e atobabala mola. Ngaia 'e 'ilaka'u wane ne'e mae no'o na ngaia 'ame su'a no'o na te'efuta 'ola gwa'a agila suunia no'o 'ania eele nanao, tofuna ngaia 'e rugasia no'o fito'onga ana, ma ka lo'o no'o suria anoe 'ola 'ame to'o maka leka no'o suria kwaifa'ananaunga na adalo, maka gwalongo no'o fana kwaifa'ananaunga na ngaia 'ame to'o maka fonu no'o na te'e kotonga (1 Tim. 4:1,2; Heb. 10:22).

10. NGA MAA. God 'e agasia mola ta'ita'ina 'ola te'efou na ngai 'ubulana manatalana wane. Te'ete'efuta 'ola 'esia nagwa mola fa'asia maana ne'e nunula, ma ngaia 'e su'a la'u mola na manatangaa nagwanagwa na ngai 'ubulana manatalana. Gwa'a 'i'o 'ani agea 'ola 'ame le'a 'ubulana logoduu, 'amoe ma 'ubulana kalonga, 'amoe ma 'ubulana kiruuusu, 'amoe ma 'i fai, God 'e agasi'o mola. (Nga maa na ngai 'ubulana nunui'ola lo'oo 'e toto'o la'u mola fe'enia agalana wane 'ubulana nunui'ola lo'oo).

11. NGA MEA 'OLA SISITA NA EELE. Nga mea 'ola sisita na ngai ri'itana manatalana wane lo'oo, 'e fate'enia kwaimaanga na God na ngai 'afuia manatalana wane ne'e ria. Tafe'ua gwa'a God 'ani ma'asinite'enia rianga, ma ngaia 'e kwaimange'enia wane 'e ba'ita maka 'ame siria fana wane 'ani mae, tafe'ua ma ngaia 'ani bulota'i mai fa'asia rianga ana (2 Peter 3:9). Jisas 'e leka mai fana 'ani fa'amoria wane ne'e ria. Alata te'e wane momola 'e bulotai fa'asia rianga ana, nga aile'anga ba'ita ngai 'ubulana Heven (Luke 15:7). Nga mea 'ola sisita lo'oo 'e alafuu la'u mola suria 'abuna la Jisas Kraes, "nga dale'e sifisifi na God na te'e ngaria rianga fa'asia ta'a na fanua lo'oo 'i wado." (John 1:29).

12. NGA ENSELO. Enselo lo'oo 'e fa'aladamia fatalana God. God 'e siria 'ani alafuu te'ana ta'a na adalo 'e kotofiga ma gila a'arigelo na rianga aga, fana 'agila bulota'i mai fa'asia falafala no'ona aga 'e ria. Ngaia 'e siria 'agila alamia lalanga ma kwaimaanga na God fana 'ubulana manatalaga.

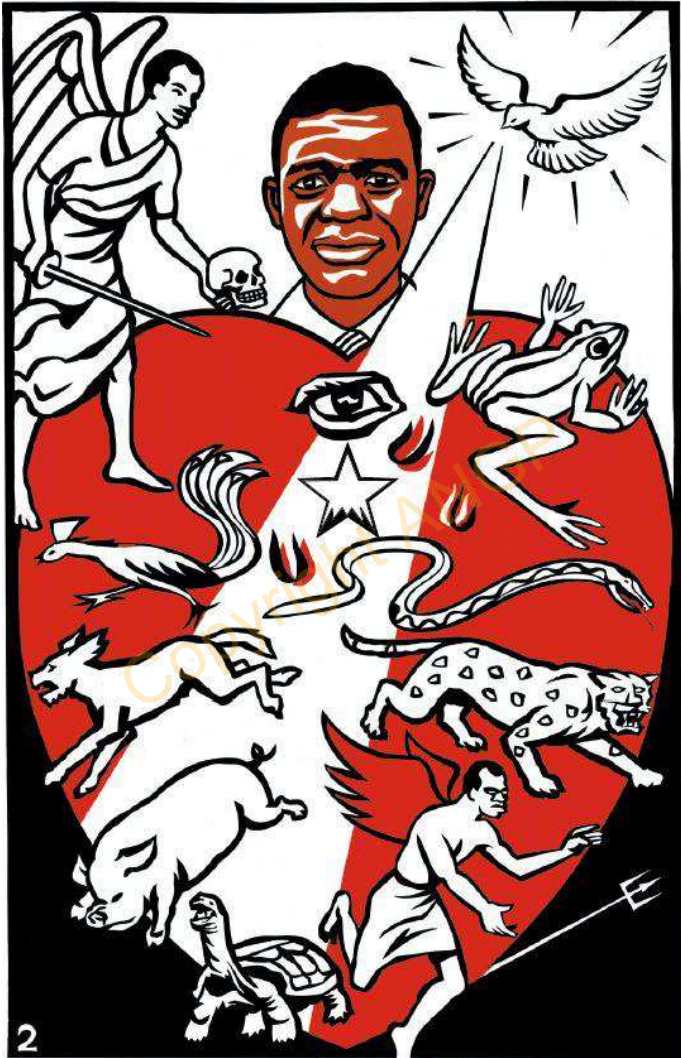
13. NGA LANGASI KWAKWAO'A. Nga langasi lo'oo 'e fa'aladamia Ano 'ola Abu na God. Ngaia na Anoe 'ola ne'e fate'enia to'onga suria God, ma rianga, ma oodonga maka kwairii suria kwa'ikwa'inga na God. (John 15:26). Nga Anoe 'ola lo'oo 'e fata'i bobona nunui'ola lo'oo na mangona wane. Ngaia 'e 'ato 'ani nana'i na lefu nga rianga 'e ba'ita fafia.

Lauta falafala na manatalamu 'e 'ilaka'u nga manate'e wane na nunui'ola lo'oo, aani te'ana God moko kwatea manatalamu fana. Kwaialami fana lalanga na fatalana God 'ani lala 'ubulana manatalamu. "Tagoto'o na Alafa la Jisas fana God 'ani fa'amoori'o." (Acts 16:31). "God ngaia 'e 'uri fana 'ani bulosia manatalamu, maka kwatea manate'e wane fooru famu ma funi'oonga fooru famu. (Ezek. 11:19). Ola lo'oo fa'awatagalai nga 'ubulana ruana nunui'ola.

RUANA NUNUI'OLA

Nga nunui'ola lo'oo 'e fate'enia manate'e wane ne'e lamadu'a maka tala'ae fana 'ani aaga su'a na God. Nga enselo 'e gema na fata lana God ne'e fa'aladamia 'ila ni fununga. Ngaia 'e ngau riufia nga naifi laka'u 'e ngau kwairiu, suria ngaia 'e kwari maka ru'u 'i 'ubulana manata ladauru fe'enia moori ladauru, suria ngaia 'e faate'enia fadauru nga 'ola ne'e le'a ma 'ola 'e ria 'i 'ubulana manata ladauru fe'enia kwaisiriinga adauru. (Heb. 4:12). Fatalana God 'e kwairi ai, "rianga ngaia 'e to'o la'u mola na foforinga ai- ma foforinga no'ona na maenga" (Romans 6:23), tafe'ua ta'a gila ria tagila mae, Aia, ma nga ta'a te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado tagila mae na te'e alata momola. Nga ta'a na gila 'akwa tofunu gila ma'u, ma wane na gila rugasia fito'onga aga, ma ta'a na gila agea 'ola 'e ria, ma wane ne'e kwa'ia wane, ma ta'a na gila agemani aga, ma ta'a gegelema, ma nga ta'a na gila fo'asia god 'ame to'o, ma ta'a na kotonga lo'oo te'efou, lefu faga na ngai 'ubulana kiru na eele ne'e nula 'ania salfa. Ma ngaia na ruana maenga. (Rev. 21:8).

2

2. NGA MANATALANA WANE NE'E AGA SU'A NA RIANG

NGA MANATALANA WANE NE'E AGA SU'A NA RIANGA

Na gule'e nima gula moori ana, nga enselo 'e gema na lasina wane 'e mae. 'Ola lo'oo ngaia 'e kwairii te'e'ana ta'a na goru ria tagoru mae. Nga labe dauru na goru laenia 'e ba'ita, na goru 'afesi fafia ma goru ka langonia ma goru ka fa'akwasingaa ma goru ka lalea ta'ita'i na 'ola fana fa'atorilana funi'oonga ana, ngaia te'e mae ma te'e fula ma wawaa te'e malangadaa mola. Tafe'ua, te'e mango dauru ma anoe 'ola adauru te'e nana'i firi ma tafe'e gani ngaa'i ngaia te'e ula na'ona la Kraes fana ngaia 'ani sufa'a dauru (2 Cor. 5:10).

Alata lo'oo wane lo'oo 'e ria ngaia 'e eeta fana 'ani agasu'a ma ka longo su'a na fata lana God na gila kwairii ai te'ana, ma ngaia 'e sasari no'o fana 'ani 'ulasia manatalana fana kwaimaanga na God. Nga Anoe 'ola Abu na God 'e tala'ae fana 'ani lala no'o 'ubulana manatalana laka'u 'e logologo'a ma ka ria. Lalanga na God 'e lala mai 'ubulana manatalana fana 'ani ruua no'o logologo'angaa fa'asia. Alata lalanga na God 'e ru'u mai, logologo'angaa 'e leka no'o fa'asia. Ta'ita'ina 'ola momori na gila fa'aladamia rianga lo'oo gila tagila leka no'o fa'asia. Ngai lo'oo wane golo futa na 'i'oo iidumia buka lo'oo, alamia la Jisas wane ne'e 'ilaka'u lalanga fana fanua lo'oo wado, 'ani lala 'ubulana manatalamu. Alamia lalanga 'ani taria logologo'angaa ma falafala na logologo'angaa no'ona fa'asia manatalamu, 'ilaka'u na ngaia 'e fata'i 'ubulana nunui'ola lo'oo. Jisas 'e fata 'ilo'oo, Nau na nga lalanga lo'oo fana ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado. Wane na ngaia 'e leka mai suri nau, ngaia 'e sia leka mola 'ubulana logologo'angaa tofuna ngaia te'e to'o na nga lalanga ne'e kwatea mooringa 'ubulana manatalana (John 8:12). 'I'oo sia talariu mola na tarilana rianga fa'asia manatalamu 'i talamu ma 'ania tegelangaa amu 'amoe ma su'a'olanga amu 'amoe ma su'a'olanga na ta'a ngaa'i. Te'e 'ola momola ne'e wada'u mola na 'i'oo 'ani alamia mola la Jisas, wane na lalanga fana 'ani leka mai 'ubulana manatalamu, fana logologo'angaa ma rianga 'ani leka fa'asia'o. Na alata na logo, nga singari ma buruburu gila su'asuria 'agila kwatea tani lalanga sikau

fadauru, tafe'ua ma alata gani ngaia 'e gani ma sisina ka lala, nga logologo'angaa ma gwa'a ni lalanga sisita lakau ma ngaia 'e 'amoe no'o. Te'e la Jisas no'o na sisina na odoodonga. Alata ngaia 'e ru'u 'ubulana 'Ifi Abu na God 'i Jerusalem, Ngaia 'e belo'a ta'a gila fori ma gila fa'afori 'ubulana 'ifi no'ona. Ngaia 'e fo'itori na fofoda na ta'a na gila lamadu'aa bata, ma fofoda na ta'a gila fa'afori na toruodu maka fata 'ilo'oo, Nga Fatalana God 'ubulana Girigiringa Abu ngaia 'e fata 'ilo'oo, {Nga 'Ifi agu, nga 'ifi ni fo'anga.} Tafe'ua mai 'amooru bulote'enia mola fana lefu fana beringa (Matt. 12:13). God 'e launge'enia manatamu fana 'ifi ni nana'ingaa ana. Ngaia 'e siria 'ani nana'i 'ubulai maka launge'enia 'ani kwanga'a maka arua lalanga ma kwaimaanga ma aile'anga 'ubulai. Jisas 'ame leka mola mai fana te'e 'olafanataanga mola na rianga, tafe'ua ma ngaia 'e siria 'ani rubea dau ru la'u mola fa'asia tegelangaa na rianga. Lautu 'inau, nga Wela na God, nau ku rubea mooru, tamooru bi'i arube kwala'imori ma mooru na ru'uru'ua na God kwala'imori (John 8:36).

NGA ORUNA NUNUI'OLA

Nga nunui'ola lo'oo 'e fate'enia fadauru nga manate'e wane ne'e bulota'i no'o fa'asia rianga ana. Ngaia 'e agasia no'o nga ba'ita lana ringa lo'oo ana na la Jisas 'e mae fai na 'aifolo. Alata ngaia 'e agasia 'aifolo na enselo ma fatalana God 'e fate'enia fana, ngaia 'e madangaa no'o manatalana laka'u 'e kwaimanadai, ma ngaia ka launge'enia no'o kwaimanadainga ba'iba'ita fana rianga laka'u ana. Alata ngaia 'e agasia kwaimaanga ba'ita lo'oo na God ne'e fata'i ala Jisas Kraes, nga kwaimaanga no'ona 'e malangisia no'o manatalana, alata ngaia 'e tala'ae fana 'ani agasu'a aai na la Jisas Kraes ngaia Alakwa na God, 'e leka mai 'ani ngaria rianga ana fa'asia, maka 'uri fana 'ani mae 'usia lefu'ana 'aifolo.

'Ola taringa'i na gila kwa'ia la Jisas ma gila ka arua 'elegou ngangala'a 'i gouna, ma gila ka mudu'ia nimana ma 'a'aena na nila maka mae na 'aifolo fana rianga adauru, ngaia 'e kwairii wataga no'o te'ana wane lo'oo 'e bulota'i mai fa'asia rianga ana. Alata ngaia 'e iidumia fatalana God ma ka

3. NGA MANATALANA WANE NE'E BULOTA'I

agatoto fe'enia, ngaia bi'i su'a ai na ngaia 'e lalau fa'asia God 'e ba'ita ma ka abulo'o na tagi ana. Ngaia 'e talariufia no'o nga nonirianga ma ka kwaimanadai ba'ita alata ngaia 'e aani ba'iba'ita mai na'ona God, Jisas 'e 'idu galangia mai. Kwaimaanga ma aloalonga na God 'e ru'u 'ubulana manatalana alata ngaia'e tala'ae fana 'ani agasu'a **“abuna la Jisas 'e fa'akwaria dauru no'o fa'asia afirina rianga te'efou.”** (1 John 1:7). God agu, launge'enia manate'e wane fooru 'ubulana manatalagu, moko fa'aforua ano'e wane fooru maka 'inato'o 'ubulana mangogu (Psalm 51:10). Fatalana God 'e alafuu 'ilo'oo la'u mola, Nau God ku aile'a fe'enia ta'a na gila malofi'a magila ka bulota'i fa'asia rianga aga ma gila ma'u ma gila ka lo'o agu (Isa. 66:2). Nga Ano'ola Abu na God ne'e fa'awatagaa fatalana la Jisas maka wataga fana, “'I'oo sia ma'u mola, nau ku 'olafanataa no'o na rianga amu te'efou.” (Matt. 9:2). Alata ngaia 'e aga mola fana 'aifolo, ma abuna la Jisas ne'e afe bata'ana 'aifolo, ngaia 'e tagoto'o tofuna 'i ngaia, ngai lo'oo'ola lo'oo 'e lau fana. Ngaia 'e tala'ae fana 'ani su'a ai nga gelonga na rianga lakau ana 'e 'amoe no'o fa'asia, tofuna la Jisas 'e fa'asuia no'o nonifiinga ne'e to'omia fana 'agoru ngaria. “Tofuna ringa adauru, gila kwa'ia maka mala. Ngaia 'e ngaria no'o kwa'ikwa'inga adauru ma ka nonifii no'o 'usia dauru.” (Isaiah 53).

Nga Ano 'ola Abu ma kwaimaanga na God ne'e kwaitalai no'o 'ubulana manatalana lo'oo 'e kwari. Alata ngaia 'e tagoto'o ala Jisas, ngaia 'e sua ai, nga rianga ana gila 'olafanataa no'o ai. Ma ngaia ka mangoto'o no'o 'ubulana manatalana, nga maenga ala Jisas, nga Wela aana, 'e fa'akwaria no'o fa'asia nga rianga lo'oo te'efou. (1 John 1:7). Ngaia 'e tagoto'o, ta'a te'ete'efou na gila fito'o ala Jisas gila sia mae mola (na ano 'ola aga), tafe'ua ma tagila to'o na morninga ne'e nana'i firi. (John 3:16). La Kraes 'e fori 'adauru 'ania 'abuna, ma God ka 'olafanataa no'o na rianga adauru tofuna ladoladonga adauru fe'enia la Kraes (Eph. 1:7). Nga manatalana wane laka'u 'e kwaisirii furifuri fana labe'e wane ngaia 'e kwaisirii no'o fana 'ani nana'i suria falafala na God ma ka taunga'i no'o fana. Goru kwaimaa, suria God 'e kwaimaa fadauru 'ina'o. (1 John 4:19). Alata lo'oo ngaia nga

kwaimaanga ana fana God 'e riufia no'o kwaimaanga ana fana ni 'ola na fanua lo'oo 'i wado.

'Ubulana nunui'ola lo'oo, dauru goru daria ni 'ola 'e kwasila laka'u gila fa'aladamia rianga, gila rua no'o 'i maa fa'asia manatalana. Tafe'ua ma la Saetana 'ame siria lekanga fa'asia 'ifi biri lo'oo ana. Ngaia 'e agaaga fa'aburi mola fana te'efuta tatafaa 'ani ru'u mai ai. Ngai lo'oo Alafa la Jisas Kraes 'e siria dauru agoru agaaga ma goru ka fo'afo'a; Moru ula 'usia la Saetan, ma ngaia te'e 'akwa fa'asia 'amooru. (James 4:7).

NGA FAINA NUNUI'OLA

Nga nunui'ola lo'oo 'e fata suria wane tagoto'o na ngaia 'e to'odaria aloalonga ma mooringa firi tofuna maenga na Alafa ma wane ni kwailaunga la Jisas Kraes. 'Inau 'i talagu, nau ku fata naunau mola suria nga 'ola na Alafa adauru la Jisas Kraes 'e agea na 'ai folo. Du'ana maenga ala Kraes na 'ai folo, nau ku 'ame siria falafala ne'e ria na fanua lo'oo 'i wado na'a ta'a na gila 'ame tagoto'o ala Kraes gila siria. Ma gila 'ame siria la'u mola nga 'ola nau ku siria suria nga tagoto'onga agu. "Ma la Jisas Kraes 'i talana 'e ngaria no'o abulongaa 'ame le'a lo'oo adauru na nonina na 'ai folo, fana 'agoru 'akwasia no'o abulongaa 'ame le'a lo'oo adauru, ma goru ka nana'i 'ania falafala 'e le'a." (1 Peter 2:24). Ngaia 'e falatete 'adauru 'ilo'oo, "Lauta goru alamia nga Anoe 'ola Abu na God 'ani talaia nga moori ladauru, tagoru to'oru fa'asia nga kwaisiriinga 'e ria na labe'e wane. Suria nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e kwatea no'o mooringa fooru fadauru, ngaia le'a fana 'agoru lo'o suria nga kwaitalainga aana 'ubulana moori ladauru." (Gal. 5:16,25).

Nga bani na 'ifi laka'u gila gaua la Jisas burina gila ngaria kaleko fa'asia ngai la'u mola 'ubulana nunui'ola na manatalana wane lo'oo fe'enia kwalo laka'u gila kwa'ia 'ania. "Gila malate'ote'o ana tofuna rianga adauru. Dauru goru gula tofuna nonifiinga ana." (Isa. 53:5). La Herod ma ta'a ni fununga ana gila malate'ot'o ana ma burina gila labusia,

MAENGA
FE'ENIA LA
KRAES.
Rom. 6:6

“ I'O MAE MA
MANGOMU KA
NGWA NO'O
FE'ENIA LA KRAES
TE'ANA GOD.”
Col. 3:3

4. MAENGA FE'ENIA LA KRAES

gila ka arua 'elegou na kwalo ngangala'a 'i gouna. Sui ma gila ka arua nga 'ai fana kwaitalaingaa 'i gula le'a ana 'ani fa'aladamia 'ai ni kwaitalainga na king, sui ma gila ka bobouruuru ana ma gila ka fata 'ilo'oo fana; "King na ta'a na Jius no'o nana'i firi!" Gila ngisufia sui ma gila ka ngaria 'ailaka'u fa'asia sui ma gila ka kwa'ia la'u mola 'ania gouna. Burina gila malate'ote'o ana 'e sui ma gila ka talaia no'o fana 'agila kwa'ia (Matt. 27:27-31).

To'oto'oni ta'a na gila iiria gila tagoto'o ma gila fo'a ma gila ka lado fafia labena la Jisas ma gila nguuria nguu na Alafa mola fe'enia falafala no'ona aga ne'e ria, gila kwa'ia la Jisas la'u mola furifuri (Heb. 6:6). Nga ta'a te'efou na gila fata 'ilo'oo agu, "Alafa! Alafa! gila sia nana'i mola fe'enia ta'a na God 'e ba'ita fafiga. Tafe'ua ma ni dai na gila leka suria nga kwaisiriinga na Mama'a agu 'i Langi, na tagila nana'i fe'enia ta'a na God te'e ba'ita fafiga" (Matt. 7:21-27).

'Ubulana nunui'ola lo'oo, dauru goru agassia la'u mola nga wa'ini bata laka'u ala Jiusdas laka'u 'e 'olonge'enia Alafa ana, la Jisas sui maka fa'afori 'ania fana oru akwale'e seleni. Tofuna ngaia 'e kwaimange'enia bata 'e ba'ita. Nga uunu, laka'u ta'a ni fununga gila leka suria ma seni laka'u gila gaua 'ania la Jisas ngai la'u mola no'ona. Ma nga daisi laka'u gila masamasa 'ania alata gila masa fana kaleko laka'u ana. "Gila masa na daisi fana kaleko agu sui ma gila ka to'ole'enia laloaga." (Psalm 22:18). Gila ngari mousia no'o to'oto'oni 'ola ala Jisas faga, tafe'ua ma gila ma'asini mola ala Jisas. Gila iiria, "Meeru miri 'ame siria wane lo'oo fana 'ani kiingi fafia meeru."

Nga 'ola lo'oo 'e lau furifuri, ta'a gila siria 'agila ngaria nanamangaa fa'asia God, nga uuta ma lalanga na sisina, tafe'ua ma gila 'ame siria mola taunga'inga fana God 'ilaka'u nga Alafa aga. To'oto'oni ta'a auaula gila madafia God ngaia 'e le'a mola faga alata gila 'ubulana nonifiinga ma 'ato'atolangaa.

Alata ta'a ni fununga gila lada'ia kalaona 'ania 'aila'a, nga

'abu ma ka'o ka afe no'o fa'asia bata'ana. (John 19:33-37). Na'ona susuki 'e aani, la Peter 'e iiria ngaia 'ame su'a ala Jisas, tafe'u ma 'i burina ngaia 'e bulota'i maka aani ba'iba'ita no'o. (Matt 26:69-75). 'Ino'ona ma 'i'o kwafoula'i no'o na 'i'o kwatea no'o manatalamu fana la Jisas Kraes na bulota'inga amu ma alafuu lamu? 'Amoe ma 'i'o maila mola fana kwairiinga 'ania te'ana ta'a ngaa'i? Jisas 'e iiria, Ni dai ne'e foule'eni nau 'i na'ona ta'a na ngaia nga wane ni lekanga agu, 'inau taku foule'enia la'u mola latana te'ana Mama'a agu 'i Langi. Ma ni dai ne'e gwala nau 'i maana ta'a, nau taku gwalaa la'u mola te'ana nga Mama'a agu 'i Langi. (Matt. 10:32-33).

Jisas 'e iiria la'u mola, "Ngaia 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani 'ilaka'u wane na fufu'iwane agu, lauta ngaia 'ame 'uri fana 'ani leka suri nau, gwa'a ngaia 'ani nonifii, ma ka mae na 'ai folo." (Matt. 10:38). Aile'anga fana ta'a na gila daria 'abelongaa na iirifou, la Jisas Kraes !

"Irifou ne'e nana'i firi, lefu ni nagwanga agu,
Alamia 'aku nagwa 'i burimu;
Alamia ka'o ma bu
Ne'e afe fa'asia kalaomu
'Ani narufia rianga maka gulaa nau;
Fa'akwari nau fa'asia rianga ma tegelangaa ai."

NIMANA NUNUI'OLA

Nga nunui'ola lo'oo 'e fate'enia manatalana wane kwari ma ka oodo na wane laka'u 'e ria na ngaia 'e moori no'o tofuna kwaimaanga ma kwailaeta'afingaa na God. Ngaia nga furi'i lefu ni nana'inga ma 'ifi kwalaimori na God na Ma'a ma la Jisas nga wela ana ma Ano Abu ana lo'oo no'o, 'ilaka'u fataarunga'inga laka'u na Alafa la Jisas Kraes 'e agea. "Lauta te'efuta wane ne'e kwaimaa fagu, ngaia 'ani lo'o suria nga kwaifa'ananaunga agu. Ma nga Mama'a agu te'e kwaimaa fana, ma mee'e tamele leka mai te'ana, ma tamele nana'i fe'enia." (John 14:23). God 'e fa'asifo'a nga ta'a ba'ita fa'asia nga tegelangaa aaga 'i wado, sui ma ka lafua wane

5. FURI'I NANA'INGA NA GOD

gila malofi'a 'i langi. (Luke 1:52).

Manate'e 'ola laka'u ngaia nga furi'i nana'inga kwalaimori na God lo'oo no'o. Rianga ngaia 'e 'amoe no'o, ngaia 'e leka no'o fa'asia, 'ilaka'u ni 'ola 'e kwasila laka'u gila talaia manatalana wane lo'oo, Saetana, nga mama'a na kotonga, alata lo'oo nga Ano Abu na God ne'e to'o na kwalaimoringa ne'e kwaitalai no'o na manatalana wane lo'oo. Alata mai na'o nga manatalana wane lo'oo ngaia furi'i lefu no'o fana fadalana rianga, tafe'ua ma alata lo'oo, ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga langa' na ngaia 'e fungu 'ania ni lode'ola le'ale'a na Ano Abu na God, 'ilaka'u kwaimaanga, aile'anga, aloaloga, malofi'anga, aloalo fana kwaimamanninga, kwailaeta'afingaa, le'anga, su'usu'unga ma gila dau fafia kwaisiriinga na labe'e wane. Ma tani 'ola ngaa'i la'u na God ma wane gila alafafia (Gal. 5:22-23). Alata lo'oo ngaia nga lalana 'ai lo'oo ngaia 'e fungu 'ania lode'ai le'a lo'oo, ala Jisas Kraes. Nga 'ola 'inato'o na 'ai lo'oo na ngaia 'e lalago no'o ala Kraes, ma fatalana la Kraes ka lalago no'o ana. (John 15:1-10).

Ma nga ta'a na'a gila to'o na Ano Abu na God ma gila ka naruabu no'o ala Kraes Jisas 'ubulana moorilaga, gila mudu'ia no'o nga kwaisiriinga aaga ne'e ria na 'aifolo. (Gal. 5:24). Nga Ano Abu na God 'e talaia no'o moorilana ma ngaia ka 'ame fa'atoria no'o funi'oonga na labe'e wane. (Gal. 5:16). Ngaia 'ame nana'i no'o suria 'olataa na ngaia 'e agasia maka longoa maka gema to'ona, tafe'ua ma ngaia 'e nana'i no'o suria fito'onga ana - Ma nga tagi aana 'e 'ame 'ato mola fadauru, suria dauru ru'uru'ua na God te'efou, na goru talariufia nga rianga fofona nga fanua lo'oo 'i wado. Dauru goru ka talariufia no'o rianga tofuna tagoto'onga adauru ala Jisas. (1 John 5:4). Ngaia 'e nana'i no'o 'ania mangoto'onga ma ka ula tegela no'o na kwaimamanningaa ana fana orilana mai Alafa, la Jisas Kraes. Ngaia 'e nana'i ma ka daria no'o kwaimaanga lo'oo na God, na ngaia 'e nana'i firi.

“Aile'anga fana ta'a na mangoga 'e kwari 'i maana God, tofuna gila tagila agasia God.” (Matt. 5:8). Kingi Defete tafe'ua ngaia 'ani ola'a maka talariufia maarimae ana na ni mae auaula,

te'e 'ola momola na ngaia 'e funuria furifuri na mae ne'e lau furifuri 'ubulana manatalana. Ngai no'ona te'e 'ola momola na ngaia 'e siria maesia no'o na ngaia 'ani fo'a 'ilo'oo, "Mama' God, launge'enia manate'e wane kwari 'ubulana manatalagu, sui moko fa'aforuwa Ano Abu amu." (Psalm 51:10). Te'ete'efuta wane 'esia fa'aforuwa 'amoe ma ka launge'enia manate'e wane fooru fana 'i talana lauta ngaia 'ame bulota'i ma ka leka mai te'ana God 'ilaka'u la Defete ne'e bulota'i maka iiria na God fana 'ani agea na nmanatalana. God 'e siria 'ani agea 'ola ne'e fooru 'ubulana manatalamu. Fa'afoorulana manatalamu ne'e 'ilaka'u no'o nga kaliko ne'e tata no'o 'ania le'anga amu 'i talamu 'esia le'a mola fana God 'ani 'uri fana nana'ingaa ai. Ngaia 'e 'uri fana 'ani kwaibooni amu, tofuna ngaia 'e fataarunga'i fai 'e sui no'o. "Nau taku ta'umi'o 'ania ka'o ne'e kwari makua fa'akwari'o fa'asia nunui'ola 'e ria na ngai amu ma tani 'ola ngaa'i la'u na ngaia 'e fa'abiri'a'o. **Nau taku kwatea manatalana wane fooru famu ma funi'oonga foru famu. Nau taku ngaria nga manatalana wane no'ona amu ne'e ngasi 'ilakau nga fou, ma ta ku kwatea manatalana wane ne'e lo'o famu. Nau taku arua ano'e 'ola agu amu,** ma nau ku siria 'aku agasia na 'i'o leka suria tagi agu moko dau suria falatetenga agu laka'u nau ku kwatea famu." (Ezek. 36:25-27). Nga alafuunga lo'oo na fataarunga'inga fooru laka'u God 'e kwatea fadauru 'ania wela lo'oo ana la Jisas Kraes.

'Ubulana nunui'ola lo'oo, dauru goru agasia la'u mola nga Enselo 'e fata'i la'u mola. Enselo gila firiga fana 'abelongaa 'ania ta'a na gila fa'aba'itaa Alafa ma gila ka lauga fa'asia ni 'ola 'e to'oto'o, fa'asia 'eta to'o aga. (Psalm 34:7; 91:11; Dan. 6:22; Matt. 2:13; 13:39; Acts 5:15:19; 12:7-10).

Nga adalo laka'u ngaia 'e fata'i la'u mola 'ubulana nunui'ola lo'oo, ngaia 'e ula galangia mola mangoe wane lo'oo. Ngaia 'e ula ma ka agaaga mola fana te'efuta tatafaa fana ngaia 'ani orila'u fana 'ifi laka'ngaia 'e nana'i mai ai 'i na'o. Tofuna falafala lo'oo na adalo, gila falatete 'adauru fana 'agoru sasari ma goru ka agaaga. Moru dau suria mooringa mooru ma moru agaaga, suria la Saetan, nga marimae amooru, 'e

riu kwairiu mola 'ilaka'u nga laeon ne'e molo'u 'e iiki maka ngola 'e ba'ita. Suria la Saetan 'e kwailo 'ofia te'efuta wane fana 'ani ngadaa. (1 Peter 5:8). Furifuri ngaia 'e aga 'ilaka'u enselo na lalanga. Ngaia 'e kotofia ru'uru'ua na God fana kwaisiriinga fana fanua lo'oo 'i wado. Ngaia 'e kotofia ta'a na God 'e firiga. Moru ula 'usia la Saetan, ma ngaia te'e 'akwa fa'asia 'amooru. (James 4:7).

NGA ONONA NUNUI'OLA

Nga nunui'ola lo'oo ngaia 'e fate'enia wane na ngaia 'e ori fa'aburi na manatalana. Nga mana, gule'e ai 'e boko no'o, ngaia 'e fate'enia manatalana 'e tala'ae no'o fana 'ani gwari maka eeno no'o. Ruana gule'e maa ana 'e noniria maka agaaga kwairiu no'o fana kwaimange'enilana falafala na fanua lo'oo 'i wado. Nga lalanga laka'u 'ubulana manatalana 'e tala'ae no'o fana 'ani 'afo'afola. Nga nunui'ola lo'oo 'ubulana manatalana 'e fate'enia na ngaia 'ame sasari no'o fana 'ani nonifii fe'enia la Kraes, 'ilaka'u ngaia 'e fadaa mai na'o. Alata lo'oo ngaia 'e 'esia no'o maka 'ame ula odoodo no'o. Nga iirito'onga 'e ula no'o garigaria, ma ngaia ka kwaialami no'o fai. Ngaia 'ame ula no'o 'usia maka 'ame longo no'o fana kwalana God. Ngaia 'e gwalongo no'o fana kwalae 'ola ni kotonga na adalo. Tafe'ua gwa'a ngaia 'ani leleka fana lotunga furifuri, ma ngaia 'e na'agonia mola kwaisiriinga ana fana ni 'ola na fanua lo'oo 'i wado. Nga kwaimaanga ana fana God ngaia 'e gwari no'o 'ubulana manatalana. Ngaia 'ame kwaiefasi no'o laloana rua ma'e tala. Ngaia 'e tala'ae no'o fana masanga fe'enia to'oto'oni 'ola na fanua lo'oo 'i wado. Ngaia 'e kwairifa'i mola fana kwaimange'enilana God tafe'ua ma ngaia 'ame to'o. Nga buruburu 'ubulana manatalana ne'e fa'aladamia funi'oonga ana 'e 'ame wataga no'o. Nga 'aifolo laka'u 'ubulana manatalana gila 'ame ngaria no'o fe'enia muimuilangaa, tafe'ua ma ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga a'arigelonga na wane 'e ngaria. Nga fito'onga laka'u ana 'e 'ame ngasi no'o, ma ngaia ka 'ame alafuu no'o fe'enia God na fo'anga ana. Ngaia 'ame 'abelo no'o 'ania manatalana, sui maka eta ka tafania no'o manatalana fana adalo na ngaia 'e kwaimamani mola 'i maana sinama na manatalana. Ngaia 'e

6. NGA MANATEE WANE NE'E DARIA IIRITO'ONGA MA
KA KWAITATARI'A NO'O

aile'a no'o fana ladonga fe'enia ta'a na gila agea rianga. Ma ka 'ame lado no'o fe'enia fu'iru'uru'ua na God.

Nga langasi laka'u 'e aga 'e kwanga'a, nga peacock ne'e ula fana naunaunga, 'e agaaga no'o fana tatafa fana 'ani ru'u la'u mai ai. Wane lo'oo ngaia 'e mabolosia no'o na ngaia 'e moori mola tofuna kwaimaanga ba'ita na God sui ma ngaia bi'i lau fana wane ala Kraes. Kwaisiriinga laka'u fana go'unga na bia ngaia 'e igiigi no'o maana sinamaa na manatala maka siria 'ani ru'u no'o mai. Adalo 'e kotofia maka iiria, 'ola te'e alata momola lo'oo mola, 'Ola lo'oo 'e sia malangadaa mola manate'e wane no'ona amu na Alafa. Ni manate'e wane na ngaia 'ame to'o na Ano Abu na God fa'asifoa no'o ni funi'oonga le'ale'a laka'u God 'e arua ana. Ngaia 'e tala'ae no'o fana doonga ma fataatanga, sui maka aga furifuri no'o fana ni nunui'ola 'ame le'a, sui maka lado furifuri no'o fe'enia uguogunga na ta'a 'ame le'a. Ngaia 'e leka furifuri no'o fana lefu fana wa'enga ma agelana ni 'ola 'ame le'a, maka launge'enia no'o ni 'ola 'ame le'a na adalo 'e iiria, te'e alata momola ngaia 'e le'a mola. Ngaia 'ame kuta mola.

Ngaia 'e to'o no'o, golo sia iiria la'u te'efuta 'ola lauta langasi kwasi gila lofo kwairiu fofona lefu golo nana'i ai, tafe'ua ma ngaia te'e ria lauta golo alamia fana 'agila talaia dauru ma gila ka launge'enia nuu'i aga 'i 'ubulana manatala dauru, ma gila langonia rianga ai. Lauta golo kwatea te'e mo'ola sisita na 'u'u dauru fana, ngaia te'e gemasia no'o nima daa'a te'efou ma ngaia te'e ugumia no'o manatala daa'a ma ano'e wane adaa'a fana 'ubulana eele. God 'e fa'abasua dauru fana 'agoru rua fa'asia kwaisiriinga na ta'asika'u, ma goru sia masa mola fe'enia rianga, tafe'ua ngaia 'ani leka 'uta'i mai te'adaa'a. 'Akwa te'ala Jisas, wane fana kwai'abelongaa ma to'ofonosilamu.

Nga wane ne'e fata'i 'ubulana nunui'ola lo'oo ne'e busaa manatana wane 'ania 'ila ni fununga 'e fate'enia falafala na ta'a na gila fata mani ma gila ka ma'asinite'enia falafala ala Kraes. Gila fatangadaa magila ka kotofe'enia ni 'ola 'ame

to'o 'ania ngiduga ne'e 'ilaka'u gila busaa no'o manatalana ta'a ala Kraes. Nga fununga lo'oo 'e 'ato no'o fana wane na manatalana 'e kwaitatari'a no'o 'ani ula 'usia. Ngaia 'e ma'unge'enia wane 'e riufia no'o God. Ma tofunu ngaia 'e ma'unge'enia no'o 'ola wane gila iiria ana, ngaia 'e 'ilaka'u no'o wane ni taunga'inga tago fana wane, sui maka afesia no'o fa'asia God. Ogarianga 'e fata'i no'o ana alata ngaia 'e riu 'ubulana iirito'onga ma aotalanga ma gila ka ru'u no'o mai 'ubulana manatalana. Nga waa laka'u na kwaifii'ingaa fana ta'a ngaa'i alata gila to'o na 'ola le'ale'a 'e fata'i la'u mola mai 'afe' aferu, ma nga sinamaa fana 'ufarilana wane ngaa'i ma nanaunga ngaia 'e ru'u la'u mola mai.

Ngaia 'e wada'u mola fana kwaimaanga fana bata 'ani ru'u la'u mola mai lauta golo 'ame lo'o suria fa'abasunga na Alafa, la Jisas Kraes, alata ngaia 'e fata 'ilo'oo, "Moru aga, ma moru ka fo'a fa'asia nga irito'onga eta riufi 'amooru." (Matt. 26:41). "Aia, nga wane ne'e madafia iiria nga tagoto'onga aana 'e tegela'a, ngaia te'e 'abelo le'a 'ania fa'asia ngaia ta agea la'u mola nga 'ola ne'e ria." (1 Cor. 10:12). "Moru ru'ufia nga ruu fana fununga na'a God 'e kwatea, fana 'amooru riufia la Saetana alata ngaia 'e irito'ona fana 'ani kotofi 'amooru." (Eph. 6:11-18).

NGA FIUNA NUNUI'OLA

Nga Nunui'ola lo'oo 'e fate'enia rialana manatalana wane ne'e ori fa'aburi burina ngaia 'e nana'i 'ubulana lalanga na God maka su'asuria no'o kwakwatenga le'ale'a fa'asia 'i heven ma fa'asia Ano Abu, sui maka rugasia fito'onga ana. Nga nunui'ola lo'oo 'e fate'enia la'u mola falafala na wane na ngaia 'ame bulota'i fa'asia rianga ana maka 'ame ori no'o mai te'ana God, tafe'ua gwa'a ngaia 'ani longoa Kwairiinga Le'a lo'oo gila kwatetago ai fana. Wane na manatalana 'e ngasi alata God 'e alafuu te'ana, ngaia te'e bila'o no'o fana rianga ne'e ria maka 'ame le'a no'o.

La Jisas Kraes 'e alafuu suria late'e wane 'ilo'oo ma ka fata 'ilo'oo, "Alata gila belote'enia adalo fa'asia nga wane,

7. MANATALANAE WANE NE'E ORIFA'ABURI

ngaia 'e riu kwairiu 'ubulana lefu kwasila, ma ka kwailo fana lefu 'ani to'oru la'u ai. Ma lauta ngaia 'e kwailo ma ka 'ato no'o, ngaia te'e manata 'ilo'oo, "Nau taku ori te'ana wane laka'u ku leka mai fa'asia". Alata 'e ori mai, ngaia 'e agasia wane laka'u 'e kwari, maka fa'aodoa no'o moorilana te'efou. Alata ngaia 'e agasia ne'e 'ilo'oo, ngaia 'e ori, maka talaia mai nga fiu adalo 'e ria 'e iiki riufia, ma gila ka leka mai, ma gila ka to'oru no'o 'i 'ubulana manatalana wane laka'u. Na alata lo'oo, nga to'orulana wane lo'oo bi'i ria maka riufia no'o 'i na'o." (Luke 11:24-26). " 'Ola lo'oo ne'e fate'enia nga alafunga na Proverb ngaia 'e kwalaimori." "Nga ku'ito 'e ori maka 'ania la'u 'olataa ne'e moate'enia". Ma nga alafuunga ngaa'i la'u ka 'ilo'oo, "Nga boo ne'e narufia nonina 'e sui no'o, ngaia 'e ori maka bunibuni la'u mola 'ubulana kunu." (2 Peter 2:22).

Ni me'e alafuunga lo'oo fa'asia Buka Abu gila fata suria falafala na wane ne'e ori fa'aburi ania manatalana. Rianga ma falafala 'ame le'a na fanua lo'oo 'i wado ne'e ori la'u mai fana 'ubulana manatalana ma gila ka nana'i la'u mola 'ubulana manatalana. Gwa'a maana me'e fate'enia no'o rianga na ngai 'ubulana manatalana. Nga langasi laka'u 'e fa'aladamia Ano Abu ngaia 'e leka no'o fa'asia furi'i lefu ngaia 'e nana'i ai, tofuna ngaia 'e 'ato 'ani nana'i fe'enia rianga. Ngaia 'e ato fana 'ifi na God 'ani lau la'u mola fana lefu ni nagwanga na adalo. Nga enselo ma fatalana God gala kwaimanadai ma gala ka 'akwasia no'o lefu gala nana'i ai, tafe'ua ma gaa'a gala agaaga fa'aburi la'u mola mai. Gala manadafia wane te'e lamadu'aa manatalana sui maka ori la'u mai 'ilaka'u wela wane laka'u 'e nagwa, laka'u ngaia 'e madafia iiria ngaia te'e fafanga bote mola fe'enia boo laka'u, tafe'ua ma te'efuta ai 'ame kwatea no'o te'efuta fangalaa fana. Ma alata manatala 'e folaa, ngaia bi'i fata 'ilo'oo fana 'i talana, "Nga ta'a ni taunga'inga na ma'aa agu, gila keto bote mola furifuri, ma gila ka botebote mola, ma 'inau lo'oo nau ku bi'i molo'u mola fana maenga ! Ngaia le'a fana 'aku ori te'ana ma'aa agu, ma taku fata 'ilo'oo fana, Mama'a, nau ku agea rianga ba'ita no'o 'i maana God, ma 'i mamu la'u mola. Nau ku 'ame to'omia no'o fana 'i'oo 'ani fa'alata nau la'u 'ania wela amu. To'o

arua no'o 'inau 'akui taunga'i no'o famu 'ilaka'u nga wane ni taunga'inga amu." (Luke 15:16-20). Alata Mama'a ana 'e agasia wela laka'u ana, ngaia 'e kwaimanadai fana sui maka 'olafanataa ana sui maka orite'enia no'o 'ania aile'anga.

Nga manate'e 'ola lo'oo 'ubulana nunui'ola lo'oo 'ame fate'enia no'o manate'e wane fana bulota'inga kwalaimori, oringa mai te'ana God me 'amoe no'o, gwa'a kwailofilana olafanataanga 'a'aena 'aifolo ala Jisas me 'amoe no'o. Nga funi'oonga ana 'e 'ilaka'u no'o nga 'aeon na gila do'ofia maka neneo no'o sui ma gila ka arua maka nana'i aloalo mola. Gwa'a aringana me 'ame longoa no'o kwaisoenga ala Jisas. Gwa'a ngaia 'e to'o na maa'e wane ma ngaia 'ame agasia no'o nga kiru uusu lo'o na eele ne'e 'ulasi agau mola maana 'a'aena. Ngaia 'ame noniria no'o tofuna rianga lo'oo ana furifuri. Saetana ne'e kwaitalai no'o 'ubulana manatana maka nana'i 'ilaka'u no'o nga alafa ni gou ne'e nana'i na gwegwela. Ngaia 'e wada'u mola fana 'ani iiria ngaia 'e le'a mola ma ta'a gila iiri ba'ita mola 'ua ana tofuna ngaia 'e aga 'ilaka'u mola wane ni taunga'inga na Alafa. Ngaia 'e 'ilaka'u nga girugwa'u na gila elea gulai maa tafe'ua ma 'ubulai 'e fonu no'o na susuri ma ni 'ola 'e si'ini." (Matt. 23:27).

La Saetana, nga mama'a na kotonga 'e to'ofonosia no'o furi'i lefu na Ano 'ola na to'onga. To'oni 'ola kwasila ma to'oto'oni rianga gila kwaisaku no'o te'efou 'ubulana manatalana. Tafe'ua gwa'a ngaia 'e siria 'ani sui fa'asia nonifiinga lo'oo na manatalana, ma gila gaua no'o. "Na alata laka'u 'e sui, ni dai na 'e abulo'o na nga tagi ala Moses, ma lauta ta rua wane 'amoe ma ta oru wane gila kwairii 'ania kutanga na wane lo'oori, tagila kwa'ia no'o. Tofuna nga falafala na wane 'ilo'oo ngaia 'e faate'enia na ngaia 'e madafia iiria nga maenga ala Jisas Kraes ngaia 'ame ba'ita mola, ma ngaia 'e madafia iiria nga fataarunga'inga fooru ne'e to'omia 'ani fa'akwaria, ngaia 'ame ba'ita la'u mola. Aia, nga wane 'ilo'oo ngaia fata ngadaa nga Anoe 'ola Abu ne'e laeta'afia." (Heb. 10:28,29; 2 Peter 2:1-14).

'Ino'ona ma nunui'ola lo'oo 'e toto'o fe'enia manatalamu

tala'ina lo'oo? Wane golo futa aani te'ana God na 'inatana manatalamu na alata lo'oo no'o. "Ngaia te'e 'uri mola fana ani kwaialami fana te'efuta wane na ngaia 'e ori mati te'ana God 'ania latana." (Heb. 7:25). Ma ngaia 'e 'uri la'u mola fana 'ani 'olafanataa na rianga te'efou na 'i'o agea, lauta 'i'o ori mai 'ania manate'e wane 'inato'o. Ngaia su'asuria te'e belote'enia Saetana ma ni adalo lo'oo ana fa'asia manatalamu lauta 'i'o alamia manatalamu fana. Leka mai moko alafuu 'ilaka'u wane laka'u nga kuu 'e lau ana laka'u 'e leka mai te'ala Jisas maka fata 'ilo'oo, "Lauta 'i'oo 'uri, moko gulaa nau." Ma la Jisas ka kwaimanadai ba'ita fana, ma ka tagwala no'o nimana, ma ka dau 'i labena wane lo'oori, ma ka fata 'ilo'oo, "Nau ku 'uri mola. Nga nonimu lo'oo 'e mafo no'o!" (Mark 1:40-41). Tafe'ua ma lauta 'i'o fa'angasia mola manatalamu moko kwaimaange'enia mola logologo'angaa fa'asia lalanga, ma te'efuta 'ola le'a 'amoe no'o famu ma kwaiboonga 'e 'amoe la'u mola. Tofuna 'i'o no'o firi nga maenga fa'asia mooringa – foforinga na rianga na maenga." (Rom. 6:23).

KWARUNA NUNUI'OLA

Lo'oo dauru goru agasia wane lo'oo 'e orifa'aburi ma manatalana ka ngasi ma ngaia ka 'idua orilana mai furifuri fana lekanga suria la Kraes, ngaia 'e na'ofia no'o maenga. Nga labena 'e nonifii no'o ma mangona ka ma'unge'enia maenga 'e 'ato no'o. Maenga 'e nigi no'o na me'e alata ngaia 'ame manadaia maka 'ame siria. Nga aile'anga laka'u na rianga ngaia 'e 'amoe no'o, manonifiinga ba'ita ne'e 'ilaka'u nga susugana na rianga ngaia 'e na'ofia no'o. Nga aaninga ba'ita laka'u 'ubulana eele ngaia 'e kwalaimori no'o fana. Tafe'ua gwa'a ngaia 'ani bi'i siria fo'anga, ngaia 'e daria 'e 'ato no'o fana 'ani alafuu fe'enia God. Tofuna ngaia 'e ma'asinite'enia no'o kwaimaanga maka aburu no'o mai. Ni wane ni kwaimaanga ana gila ma'u no'o fana ulanga suria futa'i ana. Ma alafuunga tago laka'u aga ka 'ame boonia no'o. Nga dari'olanga laka'u ana 'ame fa'ategelaa no'o ma ka 'ame fa'amooria no'o manonga. Ngaia 'ame gulaa no'o nonifiinga lo'oo ana. Ngaia 'e 'ato no'o fana 'ani manata le'ale'a suria God tofuna adalo 'ame kwatea no'o te'efuta

8. KWAI'EFASINGAA FANA WANE 'E RIA

alata fana ‘ani agea.

To’oto’oni ‘ola laka’u ngaia ‘e kwaimange’enia ma ka nana’i suria mai na’o, gila ‘ame agale’a no’o ana. Gwa’a ta’a ni kwaitalaingaa na taunga’inga na God ma gila ‘ame boonia no’o tofuna ngaia ‘e ma’asirite’enia kwaimaanga na God Ma ngaia ‘e leka no’o fana kwaisufaingaa ana. Alata lo’oo ngaia ‘e agasu’a no’o ai na ngaia te’e ria ma ka ‘ame le’a no’o fana wane ‘ani uula na’ona God fana kwaisufainga. Ngaia ‘e manadafia iiria ngaia te’e kwatea manatalana fana God alata ‘e madafia ‘e le’a ‘amoe ma suria futa’i ana, tafe’ua ma ngaia ‘e ‘amoe no’o. Ni ta’a auaula gila mae ma gila ka ‘ame to’o no’o na alata fana ‘agila bulota’i te’ana God fofona futa’i ni maenga aga. Ngaia ‘e le’a fana ‘agolo bulota’i mai te’ana God alata ngaia ‘e galangi ‘ua. Alata lo’oo nga wane laka’u ‘e madafia ngaia te’e longoa alafuunga ni kwaita’oingaa ma kwailauingaa na God, tafe’ua ma tofuna ngaia ‘e ma’asirite’enia ‘olafanataanga ma kwaimaanga na God na alata ngaia ‘e moomori, ngaia ‘e na’ofia no’o kwaisufaingaa. Nga wane ni kwailauingaa laka’u ngaia ‘e ma’asirite’enia ngaia ‘e fata ‘ilo’oo, “Moru leka lalau kau fa’asi nau. God te’e kwa’i amooru. Ma tamoru leka ‘ubulana nga eele ne’e nana’i firi, na God ngaia ‘e sasari agua ai fana nga Saetana ma nga enselo aana.” (Matt. 25:41). “Aia, ma nga ta’a fofona fanua lo’oo ‘i wado, tagila mae na te’e alata momola, tafe’ua ma God te’e sufaga la’u mola ‘i buri.” (Heb. 9:27).

MULENA NUNUI’OLA

Nga nunui’ola lo’oo ‘e fate’enia wane ‘e tagoto’o na ngaia ‘e nana’i maka ‘inato’o ma talariufia iirito’onga ma nonifiinga. Alata iirito’onga ‘e nigi ana, ngaia ‘e ula tegela leleka maka nigi nigifana lekanga ana, ngaia ‘e talariu tofuna la Jisas Kreas. Ngaia ‘e totola na totolangaa lo’oo na ta’a gila tagoto’o. Nga manatalana ‘e tegela’a fana totolangaa lo’oo, “ngaia ‘e arua no’o maana ala Jisas, te’e wane na tagolo urungato’o ana ‘ita na eteetanga leleka ma ka nigi na fa’asuilai.” (Heb. 12:1,2).

9. MANATE'E WANE NE'E TALARIUFIA IIRITO'ONGA

Saetana fe'enia adalo te'ete'efou ana gila ula garigaria mola manatalana wane lo'oo 'e tagoto'o, ngaia 'e siria 'ani talaia ru'uru'ua na God fa'asia gula lo'oo 'e oodo. Naunaunga, ma kwaimaanga fana bata, ma agemaninga, ma tani 'ola ngaa'i la'u gila ngai lo'oo la'u mola. Na furi'i lefu lakau nga leopard 'e nana'i ai, nga donki ne'e lamadu'aa. Furifuri rianga 'e ru'u mai na ni fui'ola kwaitatari, sui ma ka nagwa mola na latana ni 'ola matari. Tafe'ua ma wane 'e tagoto'o na ngaia 'e agaaga le'a ngaia 'e su'a mola ai gwa'a ngaia 'ani leka mai na latana siosi 'amoe ma ngaia 'ilaka'u nga enselo na lalanga, tofuna fatalana God 'e talaia 'ubulana to'onga. Nga wane ne'e gema na bariken na waeni sui maka wa'e fe'enia garigaria wane lo'oo 'e tagoto'o, 'e iirito'ona fana 'ani kotea manatalana 'ania le'anga na fanua lo'oo 'i wado. Tafe'ua ma ngaia 'ame lamadu'aa no'o manatalana wane lo'oo 'e tagoto'o na Alafa, tofuna ngaia 'e kwa'imaeria no'o falafala na labe'e wane fe'enia la Jisas Kraes. Nga ruana wane 'ubulana nunui'ola lo'oo 'e busaa manatalana wane lo'oo 'ania benti. Fata ngadalana, ma fatanga suria ma fa'ama'ulana wane lo'oo 'e tagoto'o na Alafa, ngaia ne'e 'ilaka'u nga benty lo'oo gila busaa 'ania manatalana wane lo'oo 'e tagoto'o furifuri. Tafe'ua ma ngaia 'ame lo'o mola suria 'olataa na ta'a gila iiria. Furifuri ngaia 'e 'abelo mola suria 'olataa na God 'e iiria. Ngaia 'e manadaia mola 'olataa la Jisas 'e iiria, "Aile'anga famooru alata nga ta'a gila fata ngadaa amooru, ma gila malate'ote'o amooru, ma gila iiria ni 'ola 'e ria 'e aula amooru ne'e 'ame to'o tofuna mooru no'o na nga fufu'iwane agu. Nau ku iiria 'ola lo'oori tofuna ni 'ola 'e ria lo'oo na gila agea famooru, gila agea la'u mola na profet mai na'o. Moru aile'a, tofuna God te'e kwatea foforinga ba'ita famooru 'i Langi." (Matt. 5:11-12).

Nga falafala 'ame le'a lo'oo aduru ma adalo gala sirimaesia no'o fana agala ruaa ta'a gila tagoto'o fa'asia kwaimaanga na God. Tafe'ua ma tofuna tagoto'onga ma aile'anga ana, ngaia 'e fata 'ilo'oo mola, "Te'efuta 'ola 'amoe no'o fana 'ani lafu 'adauru fa'asia nga kwaimaanga ala Jisas Kraes. Ma gwa'a 'agoru to'oru 'ania 'ato'atolanga ba'ita, ma ta'a gila ka agea ni 'ola 'e ria adauru, ma goru ka molo'u, ma

goru ka galafa, ma gila ka kwai 'adauru, ngaia 'e 'ato no'o 'agila lafu 'adauru fa'asia nga kwaimaanga ala Jisas Kraes." (Rom. 8:35). "Ubulana to'oto'o ni 'ola na mooringa, dauru goru su'asuria tagoru talariufia, tofuna la Jisas Kraes te'e booni adauru suria ngaia 'e kwaimaa fadauru." (Rom. 8:37). Tofuna ngaia 'e ru'ufia talo lo'oo na God, ngaia su'asuria 'ani talariufia mola marimae na ni alata na gani 'e ria 'e nigi fafia. Ma alata ngaia 'e su'usu'u leleka ma ka nigi nigifana alata 'ania tegelangaa ala Jisas Kraes ngaia 'e talariufia mai ni iirito'onga kwaitatari. Te'e la Jisas Kraes na'a tagolo ula tegela ana ma tagolo talariufia marimae, ma tagolo ngaria 'elegou ni mooringa na kwangakwanga'a ai 'esia sui la'u. (Eph. 6:10-18; 1 Peter 5:4).

NGA BURUBURU na funi'oonga ana 'e wataga le'a. Nga manatalana 'e fongu no'o na fito'onga maka fongu no'o na Ano Abu na God. Nga enselo ne'e 'ilaka'u nga fatalana God. Ngaia 'e kwairii te'ana furifuri na nanamangaa ne'e kwatea fana talariunga leleka maka nigi nigifana alata ana. "Alamia ni dai ne'e to'o na aringa, ngaia 'ani gwalongo fana 'olataa na Anoe 'ola Abu 'e iiria fana ta'a na gila tagoto'o. Ma ni dai na ngaia 'ame ruga te'enia fito'onga ana, nau taku alamia 'ani 'ania lodona 'ai na 'ai ni mooringa lo'oo ngaia 'e ula na lefu na God ngaia 'e nana'i ai." "Ni dai na gila 'ame ruga te'enia fito'onga aaga, gila sia daria mola nonifiinga na ruana fe'e maenga." "Ni dai amoru na'a ngaia 'ame ruga te'enia fito'onga aana, nau taku kwatea nga mana laka'u gila fa'asifoa mai 'i langi fana. Ma nau taku kwatea la'u mola fana, nga fou kwakwao'a na gila giria nga lata fooru 'i fofona. Nga lata fooru lo'oo, te'efuta wane 'ame su'asuria, te'e ni dai na ngaia te'e to'o ai." "Ma ni dai amoru na gila 'ame rugate'enia fito'onga aaga, ma gila ka nonimaabe fana lo'onga suria kwaisiriinga lo'oo agu leleka maka nigi na fa'asuilana alata, nau taku kwatea tegelangaa fana ba'itangaa fafia nga fanua lo'oo te'efou faga." "Ma ni dai na gila 'ame rugate'enia fito'onga aaga, tagila ru'ufia ruu kwakwao'a lo'oo, ma nau ku sia lafua mola lataga fa'asia nga buka na mooringa. Nau taku iiria gila nga ta'a agu na'ona mama'a agu ma eniselo." "Ma ni dai na gila 'ame rugate'enia fito'onga aaga, nau taku

arua gila 'ilaka'u nga bou na 'Iffi Abu na God agu, na ngaia 'e nana'i firi ma ngaia 'e sia 'idu mola. Nau taku giria la'u mola latana God agu 'i labena, ma nga latana fanua ba'ita na God agu, nga Jerusalem fooru na te'e sifo mai fa'asia God 'i langi. Mai nau taku giria la'u mola nga lata fooru agu na nga labena." "Ni dai na ngaia 'e talariufia rianga, nau taku kwatea tegelangaa fana nana'inga fe'eni nau, na alata nau taku nana'i na furi'i to'orunga na 'inato'onga, ne'e 'ilaka'u nau ku talariufia ma kua nana'i no'o fe'enia nga Mama'a agu fana ba'itangaa fe'enia." (Rev. 2:7,11,17,26; 3:5,12,21).

NGA WA'INI BATA LO'OO ANA NE' 'ULASI 'e fate'enia na ngaia 'ame kwatea mola te'e manatalana, tafe'ua ma ngaia 'e kwatea la'u mola bata ana fana God. Alata lo'oo ngaia 'e kwaibooni no'o na ta'a na gila galafa'a maka kwatea no'o tangafuru a bata 'e tala fana ma ka kwatea la'u mola kwakwatenga fana God.

NGA MA'ALO MA GWEI'A 'e fate'enia manatalana 'e kwari ma ka oodo no'o. Ngaia 'ame malangadaa no'o manatalana na go'ufilana bia ma 'ani lana fangalaa ne'e biribiri'a. (Acts 15:20). Ngaia 'ame malangadaa no'o bata maka 'ame malangadaa no'o labena (na ngaia 'ilakau 'ifi Abu na God), 'ania me'enga ma iibanga. Gwa'a te'efuta 'ola fana ngadalana labena ma ngaia 'ame agea no'o. Te'e fangalaa 'e kwari maka le'a na ngaia 'e 'ani'ania no'o. Nga manatalana ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga 'ifi ni fo'anga. Ngaia 'e lotu furifuri no'o ma ka iiri ba'ita no'o na taunga'ina na lotu. Gwa'a alata na uuta 'amoe ma kirukiru ma ngaia 'e siria mola lekanga fana fo'anga. Ngaia 'e siria ladonga na fo'anga 'ubulana siosi 'amoe ma fe'enia ni fu'iru'uru'ua ngaa'i, tofuna ngaia 'e su'a no'o ai, te'efuta wane 'esia tegela'a mola na manatalana, lauta ngaia 'ame lado fe'enia God furifuri na foanga ana.

NGA BUKA NE'E 'ULASI 'e fate'enia, Buka Abu ngaia buka 'e 'ulasi no'o fana, ma ngaia 'e iidumia ma ka nanaua no'o furifuri. Ngaia 'e daria no'o nga baofolaanga ma tegelangaa fa'asia, ma ka daria no'o mooringa ma lalanga ma 'ola'angaa ba'ita ai. Ngaia 'e talariufia no'o marimae tofuna buka lo'oo.

Ngaia no'o na fangalaa na Ano Abu 'ubulana manatalana gani mai gani ma ka'o fana fa'asuilana maarigo'unga ana, maka 'ilaka'u no'o nga ka'o fana narufilana labena maka 'ilaka'u la'u mola nga ilanunu fana agasilana nununa 'i talana.

Ngaia 'e kwaimaange'enia ngarilana 'aifolo ana 'i talana, tofunu ngaia 'e su'a no'o ai, te'ete'efuta susuganga te'e 'amoe lauta ngaia 'ame ngaria 'aifolo lo'oo. Ngaia 'e su'a no'o ai na ngaia 'e tata'e no'o fe'enia la Kraes fana ngaia 'ani nana'i na mooringa fooru, "Ngaia 'e arua no'o manatalana na ni 'ola na ngai 'ubulana Heven, ngaia 'ame tagoto'o no'o na ni 'ola na fanua lo'oo 'i wado." (Col. 3:1-2). Ngaia 'e sasari no'o fana 'ani daria God lo'oo ana, maka 'ilaka'u no'o nga 'ai ne'e bila'o suria ka'o, ne'e arulodo mola furifuri (Ps. 1:3); maka 'ilaka'u no'o nga lalana 'ai ba'ita ne'e arua lode 'ai auaula. Ngaia 'ame ma'unge'enia no'o maenga, tofunu nga kwaimaanga ari'afu lo'oo ngaia 'e talafua fa'asia Ano Abu ngaia 'e fonguria no'o manatalana.

TANGAFURUNA NUNUI'OLA

La Jisas 'e fata 'ilo'oo, "Nau no'o na tata'enga fana wane 'e mae, ma nau ku kwatea la'u mola mooringa fana. Ni dai na ngaia 'e tagoto'o agu, ngaia te'e moori la'u mola, gwa'a ngaia 'ani mae no'o. Ni dai na gila tagoto'o agu, tagila to'o na mooringa firi, ma gila sia mae mola." (John 11:25,26). "Ni dai ne'e longoa nga fatalagu, ma ka tagoto'o na God ne'e alenau mai, ngaia te'e to'o na mooringa firi. Nau ku sia sufaa la'u. Ma ngaia 'e leka no'o fa'asia maenga, ma ka ru'u no'o 'ubulana mooringa kwala'imori." (John 5:24). Maenga ma ma'unga 'ame gema no'o fafia kwa'ikwa'inga fana ta'a gila tagoto'o. "God 'e riufia no'o maenga, ma maenga 'e sui no'o! Nga maenga 'ame tala riufia no'o. Ma ka 'ato no'o fana maenga 'ani kwatea nga nonifiinga. Tafe'ua ma dauru goru baatafea God, suria ngaia 'e agea goru riufia tegelangaa na maenga tofunu Alafa adauru la Jisas Kraes." (1 Cor. 15:54-57).

10. LEKANGA FANI HEVEN

Nga wane ne'e nana'i maka leka fe'enia God, ngaia 'ame ma'unge'enia maenga. Alata ngaia 'e nigi na alata fana ngaia 'ani mae, ngaia 'e aile'a mola 'laka'u la Pol 'e iiria 'ilo'oo, "Nau ku siria la'u mola fana 'aku mae, fana 'aku to'oru fe'enia la Jisas Kraes, **du'ana ngaia na 'ola le'ale'a ba'ita fagu.**" (Phil. 1:23).

Wane ne'e tagoto'o, ngaia 'e siria 'ani agasia maana la Jisas tofuna ngaia ne'e mae ma ka fori 'usia na 'aifolo. Nga Ano Abu ngaia 'e kwairi la'u mola te'ana furifuri na fatalana la Jisas, "Moru sia manata abelo mola. Moru tagoto'o na God, ma moru tagoto'o la'u mola agu. Du'ana 'ifi na Mama'a agu ngaia 'e to'o na ni lefu auaula fana to'orunga ai. Nau ku leka fana 'aku sasari agau na lefu famooru. 'Ato fana 'aku iiria nga 'ola lo'oo famooru, lauta ngaia 'ame kwala'imori. Ma alata nau ku leka, ku sasari agau na lefu famooru 'e sui, nau taku ori mai ma taku talai 'amooru fana nga lefu na nau ku nana'i ai, ma tamoru nana'i la'u mola ai." (John 14:1-4). "Nga 'ola na'a God 'e sasaria no'o fana kwatelai fana ta'a na'a gila kwaimaa fana, tafe'ua ma te'efuta wane 'ame aga su'aai, ma 'ame longo su'a 'ua ai, ma te'efuta wane 'ame manadaia ni 'ola lo'oori." (1 Cor. 2:9). Te'ete'efuta alafuunga fofona fanua lo'oo 'i wado 'esia fa'awatagaa 'amoe ma ka fa'aladamia la'u 'ania kwangakwanga'angaa na fanua lolo'o 'i Langi na gila sasaria fana ta'a gila tagoto'o ma gila ka leka suria talafurina 'a'aena la Jisas fofona fanua lo'oo 'i wado.

Na furi'i lefu laka'u nga susuri na wane 'e mae ngaia ai, nga enselo, wane ni kwairiinga na God 'e fata'i no'o ai na nunui'ola 'ita'i lo'oo. Ngaia 'e kwaimamani fana 'ani ngaria anoe 'ola na wane lo'oo te'ana God. Manatalana wane ma anoe 'ola na wane lo'oo, ngaia 'e arube no'o fana ru'unga te'ala Jisas, wane ne'e kwaima fana maka mae fana na 'aifolo, fani 'ubulana sinamaa na fanua 'i heven. Nga kwaikwaloingaa ba'iba'ita 'e sasari no'o mamania na lefu na God 'e nana'i ai, nga Alafa ana la Jisas 'e sasari fana 'ani kwatea ni me'e alafuunga lo'oo fana, "I'oo wane ni taunga'inga le'a agu. 'Oi leka mai, moko aile'a fe'eni nau." (Matt. 25:21). Saetana 'ame to'o no'o na tegelangaa fafia

na alata lo'oo, tofuna "Nga wane galafa'a lo'oo 'e mae, ma enselo gila ka ngaria no'o te'ala Ebrahim fana fafangalaa ba'ita 'i Langi." (Luke 16:22). "Mai nau ku longoa nga kwale'e 'ola fa'asia 'i langi 'e fata 'ilo'oo, " 'Oi giria 'ola lo'oo: 'Ita na alata lo'oo ma ka ori 'ala'a, God te'e malale'a fe'enia ni dai na gila tagoto'o kwala'imori ma gila mae." Ma nga Anoe 'ola Abu ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Kiu, ngaia 'e kwala'imori 'e iiki. Gila tagila aile'a, tofuna gila mamalo fa'asia nga taunga'inga ba'ita aga, tofuna susuganga na taunga'inga 'e leka no'o fe'eniga." (Rev. 14:13).

ALAFUNGA LE'ALE'A 'ITA'I

Wane ni kwaimaanga le'ale'a agu n'o idumia buka lo'oo, Naku siria God te'e booni'o fana 'i'o 'ani kwatea manatalamu fana, tofuna ngaia 'e alaalfuu no'o famu na alata lo'oo, "bulota'i mai te'agu God fe'enia manatalamu te'ete'efou" (Deut. 30:2). Nga manatalamu ne'e kweo maka aotala no'o maka fii no'o fana la Jisas, ma ngaia te'e kwatea manate'e wane fooru famu ma funi'oonga fooru famu. 'I'o sia alamia mola manatalamu 'ani kotokotofi'o fana lekanga suria kwaisiriinga na labemu. Tofuna 'ola furifuri 'e lau ne'e 'ilo'oo, "nga manatalana wane, ngaia na lefu nga manatangaa ma falafala 'ame le'a 'e leleka mai fa'asia na ngaia su'asuria 'ani talaia fana agelana ni 'ola 'ame le'a maka 'ame oodo maana God" (Mark 7:21). Rugasia no'o rianga amu moko gema ngasingasi no'o na ni 'ola ne'e oodo ma ka le'a, "tofuna susugana na rianga na maenga, tafe'ua ma nga kwakwatenga lo'oo na God 'e kwate tago ai ngaia na mooringa firi na ngai ala Jisas Kraes nga Alafa adauru" (Rom. 6:23).

Famooru ni wane na moru kwatea no'o manatala mooru fana God, ngaia 'e le'a fana 'amoru gema ngasi no'o na alafuunga kwalaimori lo'oo ala Jisas nau ku kwairii ai te'amooru, 'ani 'ilaka'u nga 'ola fana kwairifa'inga suria. Sui ma moru ka ulangasi na fito'onga ma kwaimaanga amooru na goru lado ai fe'enia la Jisas Kraes. (2 Timo 1:13). Pol 'e iiria la'u mola na 2 Timo 1:12, "Nau ku su'a kwala'imori ai, la Jisas te'e 'abelo 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo ngaia

'e arua 'i nimagu leleka maka nigi na gani na ngaia te'e fa'asuia ai. Fa'ategelaa fito'onga amu na God moko fo'a 'ania tegelangaa na Ano Abu na God. Nana'i 'ania kwaimaanga na God moko aga fana la Jisas suria ngaia na tala ma to'onga ma mooringa firi, ma ngaia na te'e orimai fana 'ani feea ru'uru'ua ana — "Ngaia na Alafa ni gou ne'e ba'ita riufia ni alafa kwaitatari" (1 Timo 6:15).

Agoru baatafea God tofuna ngaia ne'e kwaibooni amooru fa'asia 'esi lamooru na nga abulongaa 'ame le'a fana amooru to'oru na nga odonga fe'enia aile'anga na nga alata ngaia te'e ngari 'amooru fana nana'inga fe'enia 'ubulana kwangakwanganga na tegelangaa lo'oo aana. Ma te'e la God na'a te'e fa'amoori gia 'ania nga Alafa adauru la Jisas Kraes. Eta 'ua mai na'o, ma gwa'a nga alata lo'oo, ma nga alata na'a ngaia te'e nigi mai ngaia 'e 'ato 'ani sui, God ngaia 'e to'oru 'ania kwangakwanganga, ma nga ba'itangaa aana, ma nga kwala'imoringa, ma nga tegelangaa! Kiu 'e kwalaimori. (Jude 24,25).

A SPECIAL WORD FROM ANGP
UN MONDE SPÉCIAL DE L'ANGP
UMA PALAVRA ESPECIAL DA ANGP

This booklet "The Heart of Man" is available in over 538 languages and dialects spoken throughout the world (Africa, Asia, The Far East, South America, Europe, etc.) Our Heart Book is now also available on cell phones, tablets, etc from www.angp-hb.co.za or as an APP "Heart of Man" on Android phones.

Le livre du "Coeur de l'homme" peut être obtenu en plus de 538 langues et dialectes parlés dans le monde entier, à savoir: Afrique, Amérique, Asie, Extrême Orient, Europe. Notre Livre du Coeur est maintenant aussi disponible sur votre Téléphone cellulaire, plaques, etc. de www.angp-hb.co.za ou comme une Application "Heart of Man" sur téléphones Android.

Este livro "O Coração do Homem" é obtido em mais de 538 línguas e dialectos falados em todo o mundo, a saber: (África, Ásia, América do Sul, Extremo Oriente, Europa, etc). O nosso Livro O Coração do Homem também está agora disponível em telefone celular, tablets, etc. de www.angp-hb.co.za ou como um aplicativo "Heart of Man" nos telefones celulares Android.

The 10 heart pictures contained in this booklet are also available in the form of large coloured picture charts (86 x 61cm) bound together in a set of 10 pictures. These "Heart Charts" can be obtained with European or African features and are particularly suitable to be used in conjunction with the Heart Book for class-teaching, open air evangelization etc. Kindly contact us to ascertain the latest subsidized price of this chart.

Les 10 images du coeur qui figurent dans ce livre peuvent être obtenues en tableaux de couleur, format 86 x 61 cm, avec des physionomies européennes ou africaines. Ils peuvent être utilisés en même temps que le livre du coeur pour des classes bibliques, a

l'ecole du dimanche ou lors de reunions de plein air. Soyez aimable de nous contacter pour assurer les derniers prix en cours du tableau.

As 10 imagens do coracao, contidas neste livro podem ser obtidas num conjunto de 10 imagens em colorido no tamanho de (86 x 61 cm). Estes "Cartazes do Coracao podem ser obtidos com caracterfsticas Europeias e Africanas e podem ser usados em conjuncao com o mesmo livro em classes de ensino biblico, evangelizacao ou ao ar livre. Agradecemos que nos contacta- se para confirmacao do ultimo preco dos cartazes.

Kindly write to us if you are able to assist us with further translations of our free Gospel literature, informing us of the language into which you could translate this Gospel literature. Your assistance would be appreciated.

If you have found salvation in Christ, or have been otherwise blessed through our Gospel literature, please let us know. We would like to thank God with you, and remember you further in our prayers.

Nous vous invitons a nous contacter pour faire des arrangements concernant de nouvelles traductions de notre litterature, nous informant de la langue dans laquelle vous pouvez traduire cette litterature evangelique. Votre aide sera beaucoup appreciee.

Si vous avez trouve le salut en Christ ou si vous avez ete beni par notre litterature, nous vous prions de nous le faire savoir. Nous aimerions remercier Dieu avec vous et prier pour vous.

Nos vos convidamos a nos contactar, afim de fazer qualquer arranjo concernente a novas traducoes de nossa literatura em outras lnguas. Vossa assistencia sera muito apreciavel.

Se tem encontrado a salvacao em Cristo, ou se tem sido abençoado por intermedio da nossa literatura evangelica, faca o favor de nos

informar. Pois nos gostaríamos de agradecer a Deus juntamente convosco, e lembra-lo sempre em nossas oracoes.

For free Gospel literature, books and tracts in over 538 languages, write to:

Pour obtenir gratuitement de la litterature evangelique, des livres et des traites en plus de 538 langues, ecrivez a:

Para obter gratufamente a literatura evangelica, livros e folhetos em mais de 538 lnguas diferentes escreva para:

E-MAIL: info@angp-hb.co.za
info@angp.co.za

ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS

P.O. Box 2191

PRETORIA

0001

R.S.A.

A Gospel Literature Mission financed by donations
Une Mission de litterature evangelique financee de dons
Missao de literatura Evangelica financiada por donativos

(Reg. No. 1961/001798/08)